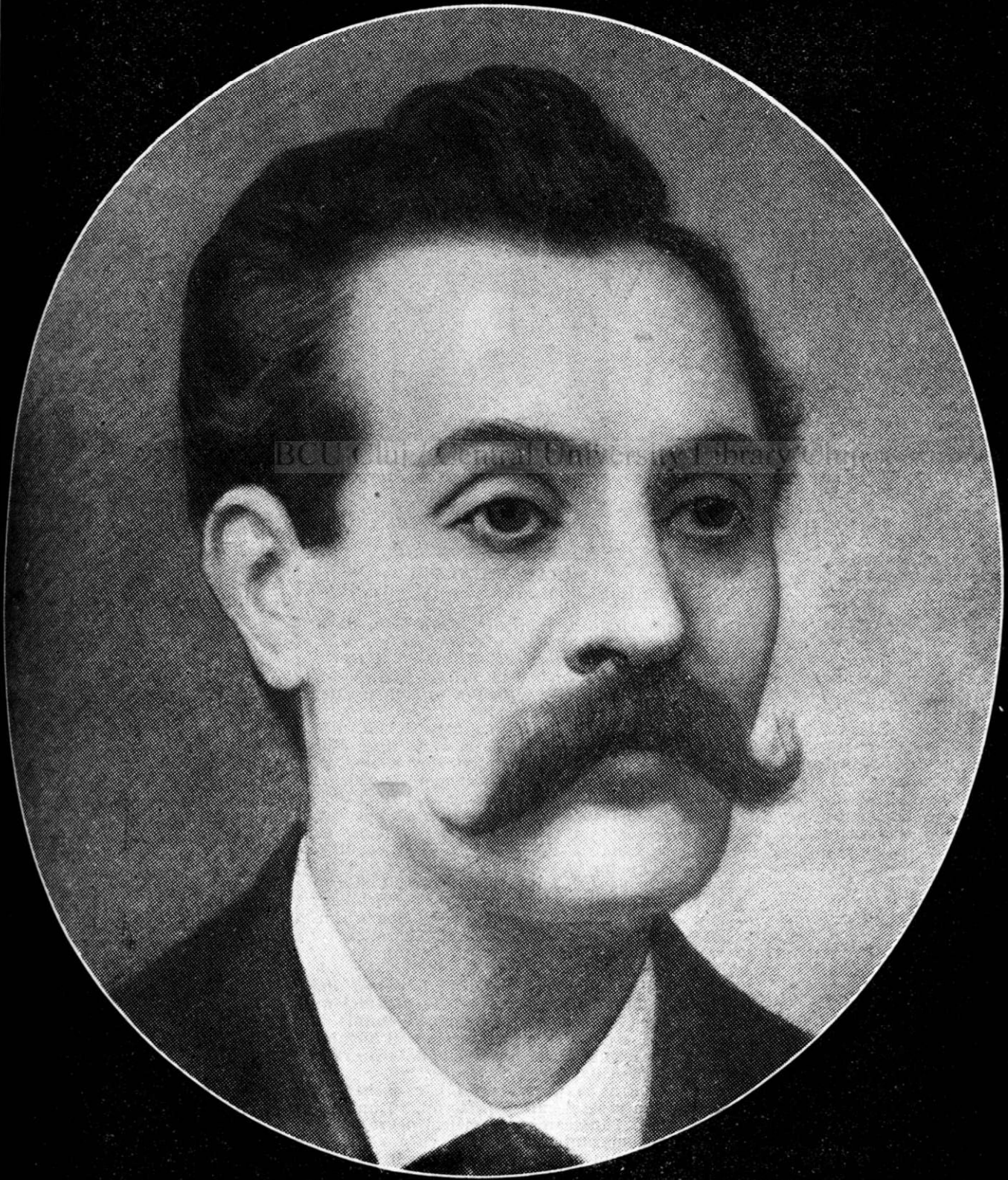

Universul Literar

Anul XLV Nr. 27

30 Iunie 1929

5 Lei

MIHAIL EMINESCU

C t i t o r i i

MIHAIL EMINESCU

de ION FOTI

După război trăim într-o eră de sărbătoriri ale aniversărilor celebre.

Centenare, semi-centenare, bicentenare, tri, sau mai multe centenare dela moartea sau nașterea oamenilor mai de seamă sau dela datele evenimentelor mari. Ori ce am spune ne petrecem zilele într-o epocă eroică. Pareă frivolitatea, superficialitatea sau lipsa de interes ce arătau anumite clase înainte de război s'au dus pentru totdeauna. Popoarele au devenit serioase, indivizii severi într-o perioadă când lupta pentru existență este înspăimântătoare, iar rivalitățile dintre popoare au devenit aproape sălbatice pe terenul economic și, deci, pe cel politic.

Popoarele caută să reîmprospăteze în memoria tinereții actele mari ale strămoșilor, evenimentele extraordinare și evocarea personalităților de primul rang.

Mihail Eminescu n'a fost numai un mare poet, în cea mai pură și în cea mai înaltă accepție a cuvântului; n'a fost numai un visător, un cântăreț fără seamăn, un *memor temporis acti*, un poet epic formidabil, un liric din cei mai mari ai lumii, dar a fost pentru noi și un profet, un răscolitor de energii naționale ca nimeni altul. Am avut și alți poeți mari, cum a fost Grigore Alexandrescu, Vasile Alexandri, George Coșbuc, dar nici unul n'a stărnit o fortună mai puternică, nici unul n'a fermecat inimile, n'a căutat sufletele, n'a dat drumul fanteziei ca un nou ipogrif, ca Mihail Eminescu.

Ţoți predecesorii săi au fost romantici. Și el, ca poet, pornește din leagănul romantic, dar în scrierile sale politice a pus în circulație două mari și iresistibile idei — forță: ridicarea păturii țărănești și unitatea națională a tuturor românilor. El a considerat — și cu drept cuvânt — acum cincizeci de ani, pătura țărănească ca temelie a poporului român. Și această pătură era atunci și până în timpurile din urmă sub călcăiul unei opresiuni de clasă și sub exploatarea cea mai neomenoasă. Ideea națională, deși vie, era însă de suprafață. Pornind dela Eminescu, Coșbuc, d-nul profesor Iorga și toată generația dela 1890 și 1916, au dus mai departe aceste concepții, le-au dezvoltat, le-au dat amploare și le-au impus conștiinței generale românești.

Acum, la 15 Iunie, — sunt 40 de ani de atunci — se stingea într'un ospiciu de alienați din București, marele poet, a cărui stea mai târziu trebuie să fie cea mai luminoasă pe orizontul literelor române. A-l comemora, a-i reda în câteva trăsături generale caracteristica vieții și operei lui, este datoria noastră de azi.

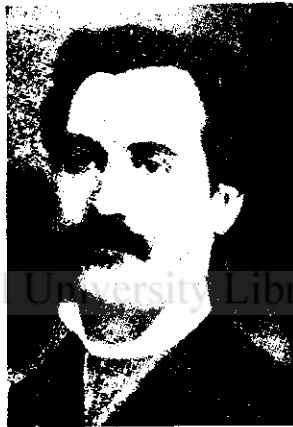
I

S'a născut din părinți moldoveni, cu oarecare stare materială. Din copilărie a dus o viață pribeagă. A studiat în gimnaziul din Cernăuți; pe urmă îl găsim prin Transilvania. Nu s'a disciplinat nici odată. A căutat să fie independent, de o independență absolută. A dorit libertatea sălbaticei, departe de oameni, singur, în mijlocul naturii,

N'a cunoscut bine nici viața, nici oamenii, nu s'a cunoscut nici pe sine. În natura își oglindea eul, se vedea pe el cu durorile lui, cu patimele lui, cu visurile lui. Par s'a întâmplat o înrudire mai mare între om și artist. Înrauirile de afară, deși fugitive, par să fi fost la întâmplare și complimentare în viața lui.

A iubit libertatea și a sorbit cu voluptate darurile și amărăciunile acestei zâne a visătorilor.

Din Cernăuți a fugit, nu se știe cum, cu o trupă ambulată de actori. Pe atunci se amorează de o artistă pribeagă, din epoca aceea de rătăcire datează romanul său publicat postum: „Geniu pastiu”, și o serie din primele sale poezii publicate prin „Familia”. Aici e întreaga lui adolescență: o fantazie morbidă, o sete nepotolită de a căuta patimele, o

MIHAIL EMINESCU

(După o fotografie din 1879—1880)

necesitate cotropitoare, de a visa, de a ști, de a scrie, de a deveni artist.

Cetirile trebuie să-l fi influențat foarte mult. Credem că în primii pași ce i-a făcut în viață, influența anumitor cărți a fost dezastruoasă.

Cu suflet de foc, cu porniri vulcanice și bolnave nu putea rămâne nepăsător la citirea lui *Wilhelm Meister* a lui Goethe, sau meditănd doctrinele budiste și scrierile lui Schopenhauer mai cu seamă.

Libertatea relativă de care s'a bucurat, — lăsat în voia soartei, — l'a făcut să se conducă așa cum l'a tăiat capul și așa cum l'au împins pornirile. Aici sufler de trupă, dincole servitor într'un grajd cetind în gura mare pe Schiller; aceasta i-a fost viața, seducătoare pentru cei ce n'o cunosc, teribilă pentru cei ce i-au băut chinuitoru-i venin.

Când a atins vârsta de douăzeci de ani, era mai astâmpărat; îl vedem mai potolit. Despre viața lui trecută nici nu vrea să știe omi să-și aducă aminte. îi era groază: suferințele trecute îl biciuiau însăși unii prieteni nu-i zgândăreau rana încă sângerată.

„Era pe atunci un tânăr oacheș, cu fața rasă și curată peste tot, cu un „clăbăț” hănățean peste pletele negre, cu ochi mărunti și visători, cu un zâmbet carecun hațjocoritor pe buze”.

*) Eminescu — omul — de Ion Slavici.

Acum studia la Viena. Făcuse și căva cunoștințe în capitala Austriei. Intra se în lumea teatrelor împrietenit cu artiști și artiște de faimă, iubit de toți pe uru inteligența scripitoare, pentru cunoștințele sale vaste în domeniul artei și filozofiei.

Trăia retras. Se întâlnea rar cu prietenii. Se închidea în camera lui fumând și bând cafele zile de-a rândul. În această atmosferă înăbușitoare, într'o dezordine crescândă a lucrurilor din casă, în această lume și uitându-se pe sine, citea și scria. Mai ales citea. L-au urmărit ca niște fantazme din alte lumi cuvintele lui Goethe: „să te pătrunzi de toată știința și toată cultura veacului tău”.

Femeia l'a preocupat foarte mult, și să fi avut cândva vreo legătură trainică cu vreuna. S'a chinat să iubească femeia și s'a năncat să trăiască bine, dar n'a avut parte nici de dragoste nici de trai bun.

A fost un desmoștenit al soartei, le înțeles foarte puțin în adevărata lui viață, dar a înțeles și admirat mai târziu ca artist, melancolic și enigmatic și s'a transformat într'o legendă, viața lui năruind și nefericită.

Ducea o viață de stoic. Tăcut, expus câte odată, mândru, conștient și fatalistic, aceasta era seria stărilor sufletului său.

Din timpul șederii sale la Viena devenea adevărată sa activitate literară, și s'a făurit el lumea de vise și de lucruri, de zâne și de Feți Frumoși, în care era să vrăjească un neam, acolo a fost el acel:

„Ideal pierdut în noaptea unei lunări
[ce nu mă]
Lume ce gândia în busme și vorbe
[în poezii]

II

Suferea prin felul de a fi de tot inconjura, suferea că trupul-i bolnav, dur de viermele nemilos al indolenței și durerii fizice.

Viața lui s'a stins ca o candelă, a conținutul său, flacăra existenței, pas cu pas, clipă cu clipă. A străful, consumându-se pe sine.

Biciuit de boală, ducând viața gra robilor intelectuali. „veșnic bolnav, pungă și veșnic bolnav la inimă”, o expresie a lui, s'a gândit să-și efirul existenței, să se piardă în lă de veci a neantului, în tăcerea de în împietrirea de veci, în adorm completă a tot ce-i om în lăcașul zării simțurilor și a gândurilor, în vana... Ar fi vrut să se stingă în ca un fulger ce străbate holta întun a cerului.

Sufletu-i era o harpă eoliană: lacrimile vărsate, toate nedreptățile vărsate în zdrebeau inima și tângia reu. Scotea strigăte de disperare, de de blesterne, împotriva oamenilor Dumnezeirii.

Pe urmă se liniștea: era melancolic.

P O E Z I E

ELENA VĂCĂRESCU

A M U R G

*E cineva care se roagă acolo'n cer în astă seară,
Așa de'n cet coboară-amurgul, așa de molcom își presară
Asupra codrilor în freamăt, mărunta pulbere de foc,
Cele din urmă raze'n mersul ce par'c'ar vrea să stea pe loc
Nu-i o durută despărțire cu șovăeli de „bun rămas”
Ci'n povârniș de drum acuma se face ultimul popas.*

*E cineva care se roagă acolo'n cer, e cineva,
Un dor, un gând ce'n seara asta-și așteaptă soarta undevă,
Acolo'n marginea genunii din care nopțile pe rând
Cuprind și culcă'n beznă toată lumina zilelor... Un gând,*

*Un suflet care stă să plece, ori altul care stă să'nvie,
Au prelungit străluminarea unui amurg și cine știe
De raza asta, cea din urmă ce scapătă din soare-acum,
A luminat nădejdea vie ori ispășirea unui drum.*

ELENA FARAGO

STRIGĂȚI ÎN PUSTIU

Vai de tine, Betsaido; Vai de tine, Horazine
Clopotele nu mai sună nici vecernii, nici utrine;
Ați însângerat cu pietre zorii-atâtor dimineți
Vă va nimici blestemul prigonțiilor profeți!

Cu fatidice vibrații ceasul pocăinții bate..
Es din văgăuni de temple cărduri negre de păcate;
De sub bolțile minciunii cad columnele de gips, —
Vă va fulgera Iehova cu urgii de-Apocalyps!

Pui de năpărcă-ai lumii i-ați crescut cu sâni de mumiă
Ați culcat în leagăn monștrii, le-ați fost îngerilor ciomă;
Steaua ce-a lucit în iesle urcă drumul spre Calvar, —
Vă va pironi Satana cu ochi groasnici de tâlhar!

Le-ați dat magilor în frunte lovitura de măciucă,
Ați vrăjit barbar în peșteri cuiburile de năluca;
Păsări, ape, nori și frunze dorm în fund de vremi
[adânci, —
Vă vor prohodi Ciclopul sub rostogoliri de stânci!

Vai de tine, Betsaido; vai de tine, Horazine
Ați înăbușit ecoul proslăvirilor creștine;
Peste voi stârni-va cerul uragan de jar și fum, —
Iară templele minciunii se vor face toate scrum!

EUGEN CONSTANT

ODĂ LUI EMINESCU

(cu prilejul statuei pe care i-a ridicat-o
în parcul dela Dumbrăveni Prințul Jean
Ghika în anul 1900)

Pădure ningi câte-va frunze
Pe fruntea-i de aramă rece,
Tu ce rămâi neperifoare
Ca geniul, când totul trece!

Zi vântului, să-i cânte doine
De dragoste sau haiducești
Poetului ce-a fost mândria
Simțirei noastre românești!

Și glasul lui să fie dulce...
Măcar în lumea neființei
Să-și uite, lungile lui chinuri,
Acest copil al suferinței!

Natura, cel puțin mai blândă
Cu umbra tragică, să fie
A celui ce'n eterne versuri
A prins eterna Poezie!

Și stelele din golul serei
Picând în jurul lui Schintei
Să-i pară că iubirea moartă
Il mângâie cu ochii ei!

Iar când în serile de toamnă
Va răsări dintre poteci,
Bălaia inimei lui Doamnă
Cu mâini subțiri și brațe reci,

În ora tainică și gravă
Când ceața scutură vestmântu-i
Și luna 'n cimitir veghează,
În loc de candela, mormântu-i;

Pe când o frestie, un nufăr
Un teiu — aminte-ducător —
Înțelegând poate ce sufăr
Poetii mari în viața lor...

Privindu-i chipul între frunze
Vrăjit d'al bronzului vestmânt,
Și întrebând mirași ce cată
Sub lună, morții din mormânt..

Atunci în nopțile albastre
Când lumea uită și petrece..
Luceafărul o să'l privească
Cum stă „nemuritor și rece!”

CINCINAT PAVELESCU

Dumbrăveni 1900.

T R U P U L

de CONST. RIULET

A ajuns de nesuferit!

Sim, poate, două ore de când i-a aruncat în față, cu furie înăbușită, vorbele acea grele, la care n'a răspuns nimic și, singur, nu s'a clintit din locul unde l'au prins, dela fereastră. A rămas așa, pe zăduri, alb, ca și cum ar fi fost singur în casă.

Analizează viața lor întreagă, cași situația actuală, socotește tot, ar vrea să-i dea da dreptate, că îi e dragă, dar nu vede nimic în sprijinul ei.
Dupe cincisprezece ani!

Începe să înțeleagă unde vrea s'ajungă viața lui, dar tot nu crede ochilor. Simte că se apropie ruptura și, totuși, nădăjduiește că s'ar putea să se înșele, ar vrea să se mintă singur. De când s'a retras din război umbra ciumentă a celui de altă dată — și a fost om, nu glumă, invalidul! — ea i-a trănit, adesea, îni în glumă mai în serios, teoria imposibilității materiale. Dupe aceste glume triste, dupe teorii stângace de femei frumoasă, deci nu prea învățată, presimțea el că va veni, fatalul non posumus.

Pe viitor, între ei, dragoste... materială nu mai este cu putință. Piedica există: grozavă, de neînălțurat și vecinică. Opera războiului, pe care el nu l'a cerut, dar în care a știut să nu fie mișel. Recunoaște singur că toate aceste sânt rele — cum le-ar tăgădăui? Luxul de a fi fost în timp erou, la care n'a răvnit, îl plătește cu veștigerea restului său de viață. (Dar ce rest se poate numai cea mai mare parte a vieții — că e destul de tânăr).

Nu va mai putea fi amantul soției sale nici când.

Îi amintește cuvintele lui Tolstoi, de care râdea cândva:

„Inșușirile de dragoste trupească ar trebui să fie înlocuite prin cele sufletești.”

Urtașul creator al „Anei Karenina” credea posibilă o căsnicie în care dragostea fizică n'ar juca nici un rol. Pe vremea când îl ceteau împreună, Maria îi arăta cea mai înfocată susținătoare a unei păreri. Uneori adăuga, roșie, dupe un întreg discurs:

„Femeea se umilește când vi se dă mâna, dar trebuie să fie mai mândră! Să vă pâlde, pe care le știa din familie: Să știți tu că Tolstoi a avut dreptate, e posibil: uite, tața Irina a trăit douăzeci de ani despărțită de nenea Gogu, dar locuiau în aceeași casă. Și s'au iubit în glumă!”

Râdea, Maria s'a schimbat. Ceea ce înaintea, seel mai pur dintre toate „măștile”, a devenit acum o „imposibilitate” materială. Era frumos visul lui Tolstoi, o recunoaște, de altfel, chiar astăzi, dar numai așa, ca o părere originară de artist și numai pentru alții.

Și căutând toate acestea prin mințile lui, face o comparație între purtarea ei și cum își reamintește sacrificiul lui din timpul războiului, când a fost între ei tot un fel de... imposibilitate, dar morală.

Maria nici n'a bănuț-o. Și n'o să afluă nicăieri! Era prea delicat ca să i-o spună, dar îi ar fi fost rușine de el, dacă ea n'ar fi bănuț măcar. Și totuși a existat. În proclamat, sus și tare, ca ea, imposibilitatea de fapt; a ascuns-o cu în-

grijire, prin mii de precauțiuni, prin ne-numărate sacrificii, prin nesfârșite atențiuni delicate față de nevasta lui, printr'o noblețe sufletească, pe care el și-o socotea înăscută. Ea nu-l mai iubește de când s'a întors din spitalul vrăjmașului, el n'o mai îndrăgea de mult, dacă era vorba de amorul pe care îl cunoștea și îl doria d-na Dragu. Cu câțiva ani înainte de mobilizare avusese prilejul să constate schimbarea pe care o operase vremea într'insul, Trupul ei nu-l mai interesase ca la început. Fusesse dragoste înfocată, între ei, un an, doi, cinci; iar de aici încolo bărbatul simțea, cum Maria nu-l mai făcea aceeași impresie. Dupe ce trăise zece ani împreună, imposibilitatea începuse să se pronunțe neertătoare. Soția lui, pe care o iubea din rădăncul sufletului, pentru care și-ar fi dat, fără să stea la gânduri, viața, începuse să-l lase rece. Ea nu mai putea să acopere, să întunece, frumusețile pe care le vedea el pe drum; corpul ei nu-l mai făcea să uite liniile elegantelor întâlnite, ritmul frumoaselor în transparente rochi de seară...

Încet, încet, și, după doisprezece ani de căsătorie, înșfârșit faptul nu mai putea fi pus la îndoială. Nu mai era cu puțință. Dragostea nu-i scăzuse întru nimic, dragostea ideală. Nici o altă femeie nu luase locul sufletului Mariei în inima lui. Ceea ce îi lipsea însă era atracțiunea fizică. Gândul sărutării nu mai însoțea apropierea ei. Seta de a o admira mult, de a o simți lângă el, caldă și catifelată, de a o desmierda ca pe un copil dragălaș, dispăruse. Tot îi plăcea să glumească, să se joace cu ea, dar o făcea ca și cum ar fi fost alături de un prieten, iubirea lui, aprinsă altă dată, mare de altfel și acum, avea ceva de familie și numai atât. Atmosfera leagănelui dragostei lor o asemănase cu aceea din casa părintească pe care o respirase când era mic, când nici un zăd de păcat nu-l turburase încă. Când Maria nu era de față, Dragu se găhdea într'una la ea, aproape numai la ea. Nu cu patimă, nici cu nerăbdare, cum se gândesc amantii, ci cu un fel de îngrijorare necurmată. Îi era teamă să nu fie bolnavă, să nu i se întâmple ceva. Îi era ființa cea mai dragă, dar simțea, în apropierea ei, atmosfera de intimitate senină, ca și când ea ar fi făcut parte din familia lui cea veche. Maria devenise, dupe doisprezece ani de căsătorie, cea mai bună rudă a lui. Nu s'ar fi despărțit de ea, de i s'ar fi oferit cea mai frumoasă din fetele împăratului din poveste și faimoasa „jumătate din împărăție”. Ea era totul pentru Dragu, afară de... femei; dar era, tocmai prin aceasta, ceva mai mult decât o femeie: era o sfântă, era un ideal. Cum el nu era bătrân, se înțelege că venerația pentru Maria nu putea înlocui... amanta ce-l lipsea acum lui Dragu. Și totuși el n'a înșelat-o. Ar fi murit mai bine, decât s'o facă să sufere! O credea atât de simțitoare, pentru că o nemulțumeam toate nimicurile. Vedea că nu citește nimic, că nu dă nici o însemnătate gândului și poeziei, dar plângea lesne. Și lui îi făcea rău să vadă cum se umeze ochii aceia frumoși. Imposibilitatea materială exista: trupul ei aducea răceli de spații interplanetare, risipind orice încercare de dragoste. De altă femeie el nu s'ar fi apropiat în nici un chip. Și, cu toate acestea, închipuirea lui de artist

— Dragu era pictor — pururea vie, nu-i dă pace. Când ea îl alinta, închidea ochii, ca și altă dată, dar acum n'o mai vedea pe Maria ca în primii ani de căsnicie. Răsăria silueta înaltă, ce cotise de pe colț, când se urcase el în tramvai, spre a veni acasă; sau modelul vreunui prieten — el picta numai flori și marine; sau artista care jucase, în seara aceea, rolul eroinei; sau vreo prietenă ce-l vizitase în cursul zilei. De câte ori Maria se apropia de el, trebuia să viseze o altă. Nu era de vină sufletul, ci simțurile sale. Simțea că e urit, că un om normal nu ar fi făcut-o, că e o nebulie, dar n'avea încotro; altfel totul ar fi fost zadarnic, sau ar fi prins ea de veste, ceea ce n'ar fi vrut în nici un caz. A și spus, de vreo două ori, în glumă, unei prietene:

— „Dragu al meu a îmbătrânit! E atât de obosit!” Cât l'au durut aceste vorbe! O, cât ar fi suferit biata Maria, dacă ar fi bănuț că frumusețea ei plastică, pe care și-o admira întreagă, mai în fiecare zi, nu mai făcea absolut nici o impresie lui Dragu. Adesea, iarna, când camera lor de culcare era pătrunsă de căldură molesitoare și Maria bine dispusă, ea deschidea albume de artă, copii depe tablourile și statuetele celebre, se desbrăca de tot și lua, în oglindă, pezele cutărei frumuseți antice. Râzând îi imbia adesea:

— Compară-ne, te rog!

Și îi trântea cartea sub ochi, apoi își relua serioasă poza.

El se făcea că o admiră, ca și altă dată, când se apropia tremurând, „să dea jos zeita de pe socul ei de marmură”!

Iată de ce căzuse în înșelătoria asta sentimentală, pe care o ascundea cu grija asasiului nedescoperit, ce se teme în fiecare clipă să nu fie prins. Fiindcă făcea toate acestea, numai pentru ea, căci de multe ori i-ar fi fost ușor să-și schimbe visul în realitate, să vadă cu ochii, lângă el, pe cele căzute pradă închipuirii lui îndrăznețe. Câte dintre ele n'ar fi fost ferice cu o atenție cât de mică din partea lui. Era doar pictorul la modă. Toate întorceau capul când trecea el. Frau unele îndrăgoste de arta lui, altele pe care ar fi putut să le plătească, mai toate cunoscute pentru slăbiciunea de a pleca urechea la șoptele zeului amor. Un semn, o vorbă și ar fi avut de fapt ceea ce cuprindea astfel numai în închipuirea lui bolnavă. N'a făcut-o. Cetise, de mult, nu-și mai amintea unde că, în asemenea împrejurări, creierul nu trebuie să ia parte. Dar ce-i pasă? Putea să se ruineze, să-și strice nervii. Sănătatea lui nu era nimic când era vorba de liniștea și de mulțumirea ei. Ani întregi a ținut acest joc bolnav și ar fi ținut de bună seamă toată viața lor, dacă nu venia războiul. Ce taină grozavă! Lui Dragu nu-i mai trebuia Maria, dar nu putea trăi fără dânsa! Ce cotituri ciudate are sufletul omului cu carte! Mândria lui era că Maria n'a aflat nimic. Ea n'a bănuț nicicând, că, pe epiderma ei, Dragu săruta obrajii artiștei din filmul văzut de cu seară, sau gâtul frumoasei trecătoare depe Calea Victoriei, sau umerii pudrați ai marchizei dintr'o carte... Destul că el, prin mijlocul acesta nesănătos, meciștit și nebunesc, isbutise să treacă peste imposibilitatea materială. Era un sacrificiu, pe care un om cu mîntea întreagă

nu l-ar fi făcut, când lumea e plină de femei frumoase — el trebuia să fie, dupe cum se teame adesea, pe drumul ospiciului. A voit să-și dovedească, lui însuși, că nevasta nu e numai carne, că are o însemnătate mult mai mare.

Ca femeie nu mai există de atâta vreme, pentru el. Il lega însă de ea mii de lucruri dragălate, amintiri scumpe. Sensualismul rămânea ceva cu totul șters față de această comoară sufletească. Inima lui era plină de faptura ei, de vorbele, de mișcările, de cântecele sale. Nu-i mai dădea fiori patimii, de care omul — dupe cincisprezece ani de căsătorie — nu mai simte în fiecare clipă nevoie: ci îi umplea viața de un farmec prietenesc, se prinde bine în orice moment al existenței.

De când s'a întors însă din luptă, Maria îi dă să înțeleagă mereu că e un invalid. Ca și cum el n'ar ști-o, nenorocitul! În ochii ei frumoși de copil mare și răsfățat, Dragu a descoperit, din ziua întoarcerii ceva nou, alb, sticlos, tăios: ironia. Da, un fel de privire batjocoritoare față de bărbatul ei, față de zdreanța ilustrată — cum îi zicea când își punea decorațiile — pe care i-a trimis-o regimentul în locul voinicului de altă dată. A crezut la început, că se înșală, că nu se poate să fie adevărat.

Dar a trebuit să se convingă repede. Graiul a desăvârșit ceace ochii abia începuse să spună. Și, în sfârșit, explozia sinceră:

— Ai ajuns de nesuferit!

Gloantele ungurilor au fost mai delicate, ferestrele chirurgilor mai milostive. N'a suferit atât nici când i-au tăiat piciorul.

Cum sta așa pe gânduri, la geam, s'a pomenit deodată strigând, ca un copil deșteptat dintr'un vis urât:

— Marioaro! Marioaro!

Nici un răspuns.

A plecat să se răcorească.

Dragu se îndreptă înspre bibliotecă și începu să răscolească: Aristofan, Schopenhauer, Strindberg.

Ce nesinceri i-se păreau, înaintea, mai ales cei doi din urmă. Acum însă îi răscolește cu drag le soarbe cu nesățiu paginile, dibuete sirurile ce îl revoltau mai mult altă dată.

Da, Aristofan a cunoscut-o.

Este în stare să-și strige, în gura mare, nevoia de dragoste fizică.

Schopenhauer îi rezerva soarta pe care o merită fără îndoielă, iar Strindberg, dacă ne-a arătat-o în toată mizeria ei morală, era dator s'o facă, pentru că el a cunoscut-o ca nimeni altul.

O nădejde slabă, ca un ecou îndepărtat, îl îndeamnă să mai strige încă:

— Marioaro, Marioaro!

Nimic.

Voi ceti până se va întoarce, se hotărăi el.

Dupe câteva pagini, o neliniște grozavă îl cuprinsese.

Se târi prin toate odăile, pretutindeni strigând-o pe nume, cerșind fiecărei uși să i-o dea.

Nu răspundea nimeni.

Pe masa din camera ei un petec de hârtie ruptă la întâmplare, ca pentru o notă cu care trimiți servitoarea să-ți târ-guiască ceva, mângălit în pripă, cu pete de cerneală și cu o iscălitură ca un fel de chee a lui sol, schimonosită, înbăcșită de negreală.

Dragule,

„Ești un om inteligent și vei pricepe. Sânt și eu femeie, femeie tânără. Ei, nu se mai poate... Imi pare rău că trebuie să te părăsesc, dupe cincisprezece ani

de căsătorie, dar n'am încotro. Știi și tu: imposibilitatea materială”.

Adio, *Maria.*

Caraghiosu erou este, Dragule! N'ai căzut tu în Dobrogea, când veneau vrășmașii năvală, urlând ca fiarele, nici la Oituz, când ploaia zile întregi fier și foc; n'au putut să te doboare până nu te-au lovit în luptă, piept la piept și acum — om bătrân de aici încolo — te clătini ca frunza, pe bietul tău singur picior, în fața unei foșoare mângălite de o muere, fără să te bată nici măcar vântul. Ești de batjocură, căpitane. Unde sânt zmeii să-și vadă conducătorul?

„Ha, ha, ha!”

„Parcă râdea cineva alături de el — și era singur.

A auzit bine răsul acela tăios, căruia îi răspundea parcă ecoul unor camere goale.

Și Dragu se chineste să-și păstreze echilibrul. Acum înțelege el cu cine a trăit cincisprezece ani.

Din tot ce avea el, Maria n'a prețuit decât ceace-l apropia de indivizii din grămadă.

Sufletul, cultura, bruma de talent pe care i-au recunoscut-o chiar vrășmașii, numele, gloria câștigată pe câmpul de luptă, cu prețul sângelui, dragostea lui nețărmurită pentru fiecare bărtică dintr'însa și pentru ea întregă... nimic, nimic n'a ținut-o, nimic n'a legat-o. În inima ei, pe care a scotit-o atâția ani înaltă și bună, n'a găsit nimic care s'o oprească. Nu s'a gândit la clipele neuitate, petrecute împreună, la lupta pe care a dat-o ca să-l lase familia să ia o față „din prost” și fără zestre, la sacrificiile lui pentru ea, pentru țară.

Nu putea să-i intre în cap cum s'a îndurat Maria s'o rupă cu trecutul, cu poezia iubirii lor, atât de prigonite.

Și iar începu să strige, cu disperare:

— Marioaro, Marioaro!

Nici un șgomot decât — parcă — un ecou nou al răsului de ațineauri.

Acum o chemă cu o voce sfâșietoare:

— Marioaro, Marioaro!

Acciaa tăcere grea. (Când o ascuți tăcerea te apasă pe umeri ca o povară, ca o stâncă).

Din nou ia odăile în șir, din nou citește colțul murdar de hârtie. Cuvintele îi alunecă pe sub ochi: „sânt femeie... trebuie... n'am ce face... te părăsesc”. Nu se poate, trebuie să fie nălucire, un vis, o glumă sinistră;

— Marioaro, Marioaro!

Nu-i trebuia, nu era amantul care vede dispărându-i obiectul pasiunii sale fizice, nu era vocea cârnii.

Și, totuși, Dragu simtea că moare, pentru că îl părăsește sufletul ei.

Dacă s'ar fi putut să-i plece corpul în lume, „femeea tânără” — cum zicea ea — și să-i lase lui sufletul ei, așa cum e el, așa cum l'a cunoscut acum, comoara de amintiri ce făceau din fosta d-șoară Ionescu pe Marioara Dragu, soția sa, sunetul glasului ei, farmecul apropierei materiale, s'ar fi declarat omul cel mai mulțumit de pe pământ. Și din nou începu să răcească:

— Marioaro, Marioaro!

O lașitate nesfârșită îl cuprinsese.

Lacrimile îi curgeau șiroaie.

De ce s'a dus la rășhoi? Ar fi putut să scape. Are un unchi general și parale destule. S'au strecurat ei alții la părțile sedentare sau chiar prin administrațiile centrale. Asta e răsplata eroului? Sdreanța omenească, sdreanța ilustrată, poziția care se târăște pe covor ca un copil inebunit în hătae, nenoro-

citul care plânge și geme mușcându-și mâinile — erou?

Și Dragu, îndoiindu-se mereu, o chemă iar, o roagă din adâncul inimii să...

— Marioaro, Marioaro!

St! Să nu se mai miște, să nu mai fie nimic în toată casa: Tăceți voi amăritiri și glasul inimii să tacă: Tăceți odae, tăcere în cer. Un șgomot pe tăcere, idealul.

Tăceți voi adieri ale mișcărilor... din mâini, tăceți voi șoapte ale lor... se urcă cineva sus.

El se luminează. Tăcere, tăcere. vrea să fie o stană de piatră.

Dar nici atunci nu i s'ar părea că e destulă tăcere ca s'o audă cum vine!

Simte cum se deschide ușa. E ea, în noaste pași. S'a întors, nu se putea nu se întoarce. Se ridică aproape repede jos, se șterge la ochi, se întinde spre ușă și se pomeneste față în față cu ea:

— O, ce bună ești! Te-ai întors? Aă o glumă, nu?

Ea îl privește zămbind, cu ochi de glumă și apoi cu indiferență.

— Credeam că ai eșit până acum, uitat banii și bijuteriile.

Marioaro, rămâi la mine! Și tipii de ea ca un copil — ca un câințel...

— Imposibil, Dragule!

— Marioaro, nu mă lăsa singur!

— N'am ce să-ți fac.

Dupe ce o mai rugă mult, ca pe măicuță bună, dupe ce chemă, în zădărnice toate amintirile, toate zilele lor se infurie, poruncește:

— Nu vei pleca, nu-ți dau voie! Il privi lung, cu mirare.

— Și cine o să mă oprească?

— Eu!

Răsunătoare hohote de ris izbucniră din privirile ei, ce alunecară apoi pe zize pe piciorul cel de lemn. Ea se în tăcere un moment, apoi strigă de prețuitor:

— Atunci vino după mine!

Și eși, trântind ușa, ușoară, fericiată, ca o fetiță care se fugărește cu o legă.

Pe când Maria începuse să coborâscara în salturi, Dragu se ridică și se reastră, înălțat de puterea unui neașteptat — și se aruncă jos, din tăjul al II-lea.

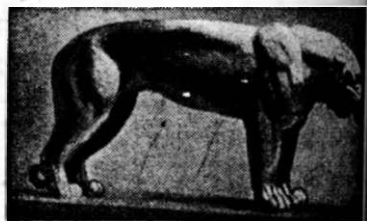
Căzu drept în fața ușei, grămadă de viață.

Când Maria încearcă să deschidă, o ducă trupul spre libertatea multă și să plece pentru totdeauna, nu...

Piciorul de lemn se proptise în ea ca un par, — ca și cum Dragu ar fi cercat, într'o ultimă și supremă îndare, s'o oprească cel puțin dupe nevoia lui de a părăsi cuibul lor de dragoste 1).

CONST. RAULE

(1) Din volumul „Noaptea Măști sfâșiate”, ce va apare în curând.

O INIMĂ SÂNGERÂNDĂ

— AMINTIRI —

de SEPTIMIU POPA

Într-un amurg de Maiu surprinsesem pe bancă din parcul oraşului o pereche îmbrăţişată. Eram în clasa a doua şi obicei, un prichindel de unsprezece ani, dar scena a produs o adevărată revoluţie în „cele dinlăuntru ale mele”. Cîna n'a fost cină, iar lecţia de geografie pe care încercasem să mi-o mai citez odată, înainte de culcare n'a fost. Vedeam tot câte două slove în loc de una.

Iar în faţa mea, la aceeaşi masă, mai eram şi pe Didina fetiţa gazdei, care făcea desenele pentru ziua următoare. La un răsunset al scenei din parc conştientăm părul ei bogat, împletit cumună cu părul capului, ochii ei adânci şi negri strălători ei rumeni.

— De ce te uîţi aşa la mine, Nicule? — mă întrebă ea deodată, dându-mi un borborec peste masă.

În alte împrejurări, i-aşi fi înapoiat bărbănelul, ar fi urmat poate chiar şi părtăla, plus, intervenţia „efectivă” a gazdei, dar acum... Mi-am îmfundat ochii în curte şi mi-am numărat... băţările inimii.

A doua zi, întorcându-mă dela şcoală mă aştăm pe la o mătuşă bătrână, din oraş. Am încasat, ca de obicei, o groază de staturi binevoitoare (să-mi învăţ lecţiile să-mi cruţ hainele şi să nu bătătoresc străzile), plus, un sărut pe frunte şi o proşcă. Imi mai dote şi o carte, ca să mă ocup de una altele matroane din oraş. Era un roman de senzaţie, la modă în vremea aceea.

Am gândul să mă execut numai în ziua următoare, dusei romanul la mine acasă.

— Un roman! — izbucni Didina când mă aştăm, smulgându-mi-l din mână şi arătându-mi. E un roman de amor, așa-i? — Nu știu, îi răspunsei, cu ochii pironiți asupra perechei îmbrăţişate de pe colțul romanului.

— Dar știți tu ce-i amorul?

— Nu știu, — îi mai răspunsei odată, privind până după urechi și cu gândul la scena din parc.

— Să-ți spun ceva, dar, promite-mi că nu mai spui la nimeni!

— Îți promit..

— Eu am o colegă „amoretă”. E în oraş și o cheamă Elvira. Celelalte fete au o inimă sângerândă...”

Am murmurat de actul ei de indiscreție și mi-am îmfundat câteva bomboane în buzunare, apoi, dispăru, cu romanul cu tot. Femeile de cinci zile n'am mai văzut-o și în vremea mesei. Era când tristă, răzămboitoare și când cu urmele unor

lacrimi de curând șterse. Iar în ziua a cincea, venind dela școală, mă întâlnii în colțul unei străde cu mătușa mea. Fără prea multe formalități, buna femeie îmi scutură zdravăn urechile și stoarse din mine promisiunea că „la moment” o să duc romanul la destinație.

Ajuns acasă, căutai pe Didina, dar, ea nu era nicăieri. Așa apoi scotocii prin sertarul ei și găsi cartea, cu semne evidente că ea a citit-o din scoarță în scoarță, iar la mijlocul cărții erau îmfundate zece file de caiet, scrise cu creionul pe amândouă paginile.

Era scrisoarea ei. Emoționată până la delir, s'a apucat mîitica să scrie și ea un roman, luându-și drept subiect amorul colegei sale Elvira. Titlul momentalei opere era „O inimă sângerândă”.

Uitai promisiunea făcută mătușei și m'apucaii să sorb cuvintele scrise de „drăgălașa ei mînuță”. Era un „roman” cu suspine, cu pumni încleștați sub plapomă și cu vibrații ale coardelor inimii. În capitolul al treilea, Viorel cel cu ochi albaștri, eroul romanului, se plimba gânditor pe dinaintea internatului de fete. Ca și în romanul mătușei, soarele era în drum spre culcușul său, iar Elvira se iveau din când în când în fereastă și arunca frumosului „cavaler” o pătimășă privire. Odată, când nu era nimeni pe stradă, i-a întins mâna, iar el, beat de fericire s'a ridicat în vârful ghetelor și i-a sărutat vârful unui deget.

— Blondă princesă a sufletului meu, exclamă „cavalerul”, ducându-și mâna la piept. Îți jur pe umbra mamei mele, că nici odată inima mea nu va bate decât... pentru tine!

În clipa aceea o barză alerga în sbor grăbit spre cuib, fluturându-și maestoasele aripi de-asupra clădirii internatului.

În manuscris urmau acum câteva rânduri de puncte, represintănd două zile de înfrigurare, de fiori dulci și de visuri fericite. Iar a treia zi, Elvira s'a trezit.. însărcinată,

— Însărcinată! — urla sărmana, smulgându-și părul, mușcându-și buzele și parcurgând cărările grădinei internatului. O, Doamne, de ce această cumplită pedeapsă? Cu buzele lui dulci el n'a atins, doar, decât vârful degetului meu! O, inimă sângerândă...

Capitolul al treilea se încheia pe la jumătatea filei ultime cu leșinul eroinei. În restul hîrtiei Didina a mai adăogat câteva reflexii personale, cam așa: Săr-

mana Elvira! Ce se va alege de tine și de norocul tău? Ce va zice maică-ta? Ce vor zice profesoarele? Doamne, jur pe tot ce am mai sfînt, că eu n'o să mă amoretz niciodată!

În momentul când, după citirea manuscrisului îmi căutam basmaua ca să-mi șterg lacrimile, răsări ca din pămînt. Didina.

— Ticălosule, — îmi strigă, smulgând hîrtiile din mîna mea și sfîrticându-le, apoi, măsurându-mi nenumărați pumni în coaste. — Cine te-a pus să umbli la cărțile mele?

Cu pumnii ei a ucis „primul meu amor” din vremea când însă, nu știam ce-i amorul. Mi-am văzut de carte, iar când mai vedeam și pe Didina simțeam că-i datorez cea mai adîncă recunoștință.

— Cine știe, — gândeam atunci, — ce s'ar fi ales de noi! Aș fi ajuns și eu să-i sărut vârful degetelor, iar vreo barză blestemată ar fi sburat tocmai atunci pe deasupra casei noastre. Doamne, Doamne!

În anul următor tata m'a dus la o școală din alt oraș, iar pe Didina n'am mai văzut-o vreme de treizeci de ani. Când, după scurgerea acestui timp a răsărit ca din pămînt în fața mea în parcul unei stațiuni balneare, ne-am împăcat, ne-am admirat reciproc firele argintii presărate prin păr și... ne-am reamintit „inima sângerândă” cu barza de odinioară.

— Dar jurămîntul din ultima pagină a manuscrisului, l-ai ținut? — o întrebai, privind-o cu coada ochiului.

— Nu, nu, nu, — îmi răspunse, roșind până după urechi. Dar, mi-am luat pedeapsa. Privește numai! Și îmi arată o bancă, la câțiva pași de noi.

Pe bancă ședeau trei fete de diferite mărimi, trei exemplare ale Didinei de odinioară...

VIATA, ȘTIINȚA ȘI FILOZOFIA

de Z. SANDU

Ce-i viața? Abia abordată problema și răspunsurile curg gărlă. Se desprind hotărâte din valul vremii: înflorite în farmecul poeziei, scilpitoare în fulgerările inteligenței, încălcite în abstracții eterice și învăluite în gânduri de negură. Și toate sunt stăpanite de blestemul diversificațiunii. Nu se acopere, nu se egalează ci alcătuiesc o simfonie de diferențe subtile: prietene și dușmane, prezentându-ne tabloul unui spectru, cu mii de nuanțe. Sunt doar toate sinteze de procese psihice provocate în ființa omenească de intuiție, fie interioară, fie exterioară. Și făcând abstracție dela adevărul absolut, că omul diferă dela ins la ins, în temelul căruia suntem împiedecați să vedem viața în aceeași haină de lumină și umbră, diferențierea derivă și de atitudinea, în care ne așezăm în fața problemelor și derivă chiar și din simbolurile prin care ne exteriorizăm.

Amintim vre-o câteva răspunsuri:

„Viața-i umbră și vis” ne cântă podobiile bisericești în graiul lor înflorit; „e ca floarea câmpului” suspină înima psalmistului, „e durere și desertăciune” plânge înțelepciunea indului pornit spre veșnicia, dimpotrivă, „e numai farmec și înțeles” grăește cel plin de fericirea tinereții ce i-o imbie momentul fugar. „Viața-i luptă grea” ne învață poezia energiei naționale, a lui Coșbuc, în vreme ce din desnadejdea lui Eminescu se desprinde disprețul fără hotar fiindcă nu-i nici un sens intrânsa. „Viața-i îmbătrânirea” tâlmăcește filozofia lui Bergson, e veșnică curgere declară ineguralul Heraclit, „e funcțiunea” propovăduiește înțelepciunea elină. Și mintea neastâmpărată a munitorului se ferește a se opri cu răgaz și a se pătrunde de căldura cuvântului. „Eu sunt viața” grăit de dragostea dumnezeescului fiu al tâmplarului Iosif din Nazaret; se trudește, dornică de lumină, sezoasă după adevărul gol, să înțeleagă miracolul, rătăcește pe cărări neumbilate îndemnată de sentiment și povățuită de nădejdi, acești licurici amăgitori.

Da viața-i o enigmă, o minune pe care niciodată nu o vom pătrunde până în adâncurile ei. Toate definițiile, toate explicațiile ce ni se imbie cu belșug sau sgărzenie de vorbe, sunt tâlmăciri șubrede și descrieri neputincioase. Ele nu descifrează cartea vieții ci o incifrează. Pun cum s'ar exprima Eminescu „haina de enigmă peste adevărul gol”.

Orice încercare de a tâlmăci viața e o simplă analizare, elementele căreia se îmbracă în simboluri. Simbolurile însă, ne învață Bergson, ne pun în afară de viață, ele ne comunică numai ce are comun cu alte fenomene și ce nu-i revine ca însușire „inerentă”.

Da, teoretizăm. Iată omul închinat științei prinde s'vonal clopotelor ce chiamă la rugăciune în taina amurgurilor, și ni-l tâlmăcește, prefăcându-l în raporturi de monere desprinse din vibrațiile aerului. E o muncă aceasta cu folositoare aplicări, dar întârzie să ne lămurască momentul de farmec pur emoțional, însimțirea. Doar operează cu simboluri și ele nu sunt proprii să ne redea însimțirea. Ea rămâne și mai departe un miracol de nepătruns. Își are

viața sa proprie. Emoția muzicală, pricinuită de vibrații materiale se desfășoară într-o bogată nuanțare, țesând multiple stări sufletești, asemenea oricărui element de artă: acum ne înfloară inima, turbură cele mai tănuite adăncuri ale sufletului, învăluindu-l în lumina plăcerii, ori umbra durerii, acum se stinge ca o ușoară adiere, ca o undă prăbeagă pe suprafața mării, mângâindu-ne cu o fugară atingere a mâinilor dragi.

Viața! Vechii elini au asemănat-o cu un râu în veșnică curgere. Câtă poezie și adevăr în această asemănare! Și noi adastăm pe târnuri cu privirile împânzite spre valurile etern călătoare, etern schimbătoare. Același râu cu veșnic alte valuri! „Panta rei” *toate curg*, și tu prietene, nu vei putea coborâ de două ori în același val, grăește cu mult tălc ineguralul Heraclit.

Totul e în mișcare. Nu găsești nicăeri un reazim de odihnă, o stâncă de mântuire, vorba psalmistului. Da, căci și noi suntem răpiți în vârtejul veșniciei mișcării, a veșniciei prefacerii. Copilul de ieri astăzi e flăcău și bărbatul de mâine, poimăine este stins de vestejirea bătrâneții. Și nu se schimbă numai haina de lut ci și cunoara sufletească: gândirea, simțirea, voința! Zadar ne întindem brațele după o stâncă de scăpare, ea nu ni se imbie nicăeri, în veșnică goană a arătătorilor. Și e o goană nebună, fără sens, un haos. Doar noi oamenii ne naștem în goana haotică, cu haos în noi.

Sărroanul om! Cât e de singur. Prin într-o lume străină, dușmană ce-l amenință cu desființarea. Da, suntem aruncați fără milă în valurile ucigătoare ale mării, fără hotare. Innoată bărbătește frate de frudă, dacă voești să învingi și să nu fii înghițit de valuri!

Și totuși, tocmai în mișcare aflăm haurul mântuirii!

*În valul vieții,
Îl al șaptelea zcr
Mă urc, mă cobor,
Mereu mă urcânt,
Viață, mormânt,
Veșnic turburată mare,
Țesătură schimbătoare
Viață plină de ordoare,*

*La războiul vremii, țes din ele în taină
A Dumnezeirii minunată haină!*

Astfel grăește Goethe în „Faust”. Și-i adevărat. Căci nu rămănem uluiți în fața haosului, în fața valurilor turburate. Acestea ar însemna să ne lăsăm înghițiți de întuneric, sugrumați de laturile neînțeleșurilor.

Lupta începe cu bărbăție împotriva întunericului, a goanei nebune, a iraționalului. O luptă uriașe: să birui haosul, să-l prefaci în ordine de lumină, să pătrunzi realitățile cu înțeles, să schimbi totul în rațional!

Culegem, alegem și comparăm, încheșăm și plămăim, creăm și ne întărim muncind de fiecă clipă și pretutindeni. Ca într-o biserică aprindem lumini stră-

lucitoare. Sunt *noțiunile* care stăiesc întunericul și introduc ordinea și liniștea în haos.

În zarea candelor — noțiuni, ce aprindem pe dibuite la utrenia vieții, în infinitul dom al universului, vedem că tejurile dușmane, ce ne amenință fără iar instinctul de conservare ne îndeamnă stăruitor la muncă aspră și neîmpăcată luptă.

Și minunea se țese tot mai strălucitoare! Peste genuni de primejdii dură pedurile siguranței, iar ochii ni se umplu de lumini divine.

Da, în noi aflăm stânca mântuirii, în adâncurile nepătrunse ale ființei noastre țășnește apa vie și ne hărăzește țan încrederii. Veșnicii schimbări, prefacerilor continue, fermecătoare prin bogăția nesecată a variațiilor, opunem țan netrecătoare. „Das bleibende Sein” în lumina minții se infiripă o lume acasă lumea eternelor idei.

ȘTIINȚA își începe activitatea. Cu ajutorul noțiunilor ne țese haina lumii și a vieții, o icoană cu totul deosebită de cea pe care ne-o țes simțurile. Aici o icoană plămăuită de simțuri, e mișcare și farmec de culori, veșnic nuanțată de colo în lumea clădită de știință stăruiește liniștea unității absolute, imutabilitatea, monotonia.

Da, *știința* se zbate să ne descopere veșnicia ființei, existența neșchimbătoare în vreme ce viața-i numai mișcare. Chiar și în cazul când știința încearcă, să eamineze mișcarea, ea fixează raporturile materiilor în mișcare. În aparență stăruie să traducă imposibilul în posibil, fixează mișcarea o prinde în vârful acului de experiență și o preface în ordine opune categoriei dezvoltării, categoriei ființei, a existenței.

Din cuprinsul celor arătate se desprinde faptul, că știința duce o apră luptă împotriva vieții. Se trudește cu toate puterile să ferece viața în obiectele noțiunilor, categoriilor, formulelor, legilor, neîngăduitoare de schimbări, de prefaceri.

Dar scopul acesta ce-l urmărește știința, cu atâtea sete nu-l poate înfăptui, doar oamenii în parte. Este cu neputință să categorisești întregul cuprins al vieții. Nu se află tiparuri îndestul de larg. Durerea, plăcerea, teama și atâtea procese emotive, afective, și voliționale nu le poate celui în anumite formule; dar chiar și actul psihic al recunoștinței sparge, sfărâmă forma îngustă. O, sur atâtea fenomene în hotarele vieții, care nu le putem înțelege, cu mintea îngustă deși atotiscoditoare. Conștiința noastră e mai mult decât rațiune pură. Și-i bine așa! Multe procese de viață sufletească comportă o valoare deosebită de mare cu toate că mântea, mult insusita minte nu le poate pătrunde temelile, — cu toate că pentru ființa noastră sunt tot atât de necesare, ca și cele gloante în formulele logice și pătrunde de înțelegerea minții.

Cine, însă, ar putea vrăji pacea între viața neastâmpărată și știința necrutătoare? Cine va putea înlătura dușmănia dintre aceste puteri învrăjbite, din pricina tendințelor opuse?

in stranamatale

0 CONFERINȚĂ A D-REI ELENA VĂCĂRESCU

La Lyceum Club din Paris glasul vi-
vax al Elenei Văcărescu a răsunat
Mercuri în favoarea lirismului prigoni-
t și condamnat, — ad lirismului nemurii-
ur, regenerativ.

Acum câțva timp, la Cercle des Annales,
ajinea noastră compatriotă nu s'a sfiit
și până piept celui mai de seamă și mai
autorizat inamic al avântului liric, — d.
Paul Valery, în persoană. Acea confe-
rență-dual fu de altmintețea o mărturie
de stimă reciprocă dovedind meritele am-
bilor lagăre.

Și Miercuri nu și-a ascuns confe-
rența admirația ei fierbinte pentru
care a ținut drept reprezentantul cel
mai cu faimă al poeziei denumită „pură“
— dar în acelaș timp cu o malitioasă
sincritate ea argumentează și transfor-
mă pe maestru în „apostol fără voie al
lirismului“. Nimbează astfel într-o stră-
mune năntrecută apoteoză isbăndei li-
ric.

Memorfoza e totuși mai puțin arbi-
trară de cât s'ar putea crede la prima
vedere. Ba imi închipui că, până la un
cercare punct, ar fi admis-o chiar și
cel vizat.

FILOZOFIA! Cum filozofia nu-i ști-
ință?

Dar e mai mult decât știință, și
mune în aceeaș măsură în care conș-
tința este mai mult decât rațiunea pură.
Filozofia nu se poate socoti între știin-
țe pure. Știința, ori care ar fi ea, isto-
rică, matematică, fizică, etc., e rezulta-
t al cugetării sobre și reci. Niciun mo-
ment, nici un element, din viața perso-
nă a creatorului nu se țese în pânza
tețel. Simțirea este surghiunită din ho-
rizont ei, ca fiind piază rea. Subiectul
suficient de toate elementele personale,
as din raza de influențarea cercetăto-
rului formează materia, dar și scopul
creșterii.

Da, omul de știință e silit să-și înă-
lțezească orice sentiment în măsura po-
sibilității și apoi desbrăcat de orice notă
personală să înceapă munca sa de car-
tare, pentru a putea spori rezultatele
conștinței pozitive.

Și totuși altcum operează filozoful. A-
lăsat, și el trebuie să hătătorească
drumurile științei și el este silit să exa-
mneze drumul și împrejurările, condi-
țiile între cari înfiripează cunoștința și
și cercetează temelile și legile gândirii,
raportul dintre subiect și obiect stă-
ruind să reducă elementele existenței
și dezvoltării noastre la ultimele cauze.
Și filozoful clădește categorii,
și notiunea materiei și a spiritu-

Cugetul — tumulfoș sau distilat, —
exaltația — neînfrănată sau strunită, —
talentul creator de frumos, de adevăr, de
bine corespund totdeauna unui imbold
lăuntric, unei înălțări spirituale, unui
act de credință. Arta are însă și magi și
cântăreți. Aceștia farmecă mulțimea; ea
li înțelege, îi iubește. În labirintul lăun-
tric al celorlalți pătrund cei inițiați, cei
puțini: apostolii. Ei destramă apoi țes-
utul bogat și îmbăcsit de gânduri și
vise, ei împart cu evlavie fire, paiete
de aur curat.

Elena Văcărescu a cântat eri vraja pri-
vighetozarei îndrăgostită de primăvară,
și duloasa durere a unui neam poetic,
pe vremuri obijduit. A cântat și a încân-
tat. Dar tot ea a destăimuit multora cum
trebuie slăvită esența subtilă, parfumul
unic a mii de flori, — anta unui Valery.

Între visul stilizat al arhitectului „Eu-
palynos“ și legenda cu tăle a meșteru-
lui „Manole“; între templul lui Hermes
și mănăstirea de la Argeș, conferințara
aruncă o ușoară tramă, pe care pășește
lirismul, ca un nou parfum, ca un vis
de poet.

Dealungul veacurilor și al civilizații-

lui, a substanței și a conștinței, dar
munca lui nu se oprește aici. El își con-
tinuă drumul în împărăția de dincolo
de lumea ce o pipăim cu simțurile noas-
tre, se năzuiește să clădească icoana
unitară și armonică a lumii, se ostene-
ște să raporteze înmițele variații de a-
rătări și procese la izvorul de provenien-
ță comună. Asemenea arhitectului care-și
construiește clădirea din materialul pre-
gătit și adunat de alții, astfel unește și
filozofia într'un sentiment armonic, lip-
sit de note discordante, cunoștințele mij-
locite, de către diferitele științe, plăsmuind
icoana lumii și a vieții. În felul de con-
strucție de clădire se probează filozoful
ca geniu creator.

Nevoea de a cunoaște puterea, care
ține lumea în țatăni, care toate le cu-
prinde, le îngrijește și le dă putere de
devenire, care a poruncit ca toate să se
mișe și să se țeasă într'un întreg, îl
trece peste hotarele experienței, îndem-
nându-l spre așa numita țară metafizică.

Aici, în împărăția metafiziceii, se în-
firipă, se clădesc judecăți, raționamente
cu scripșile credinței. Dar toate acestea
ne învață, că lumea pe care o percepem,
cu simțurile noastre, pe care o vedem cu
ochii celulelor nervoase, este o lume de
aparențe. În dosul ei se află o altă viață,
lumea veșnicilor. De aici, din lumea a-
ceasta trebuie să emaneze arătările schim-
bătoare și fulgere, cari compun lumea
în care trăim.

Z. SANDU

lor, prin cânt, poezie, rugăciune și-a al-
cătuit omenirea un neperitor patrimo-
niu. Templele și mitologia antice, glasul
profeților, psalmele lui David, sentințele
lui Solomon, lamentațiile lui Israel, creș-
tinismul și patima lui Iisus, manifestări
neînfrupte, neuitate, eterne ale liris-
mului ancestral, universal.

Discuțiunile ce s'au iscat de câțva timp
cu privire la vitalitatea scăzută și dis-
trugerea lirismului, sunt o dovadă de vi-
goarea lui, căci cine se mai ocupă de un
soare apus, răpus, stins. Iar investi-
gările tot mai istețe asupra exegezei ope-
rei de artă vorbesc de la sine și sunt în
contrazicere cu de profundis-ul cântat
lirismului.

— Din potrivă, — susține preuleasa
cea mai aprinsă a verbului, imaginei și a
ritmului vom asista la o isbucnire, la un
sivoi dezordonat de lirism.

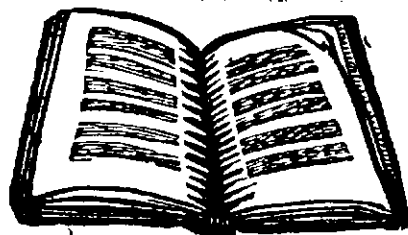
Secole de lirism au plămădit acest secol
de știință. Ea însă nu poate să umple
golul din suflete. Atâtea probleme au
rămas încă nedeslegate. Enigma desti-
nului, misterul firei și al nefirei, acel al
amorului n'au putut fi desvăluite. În-
deplinirea tot mai lesnicioasă a năzuin-
țelor materiale nu îndestulează sufletele.
Lor li-e groază de ignoranță neînvinșă;
ele se vor revolta exultate. Astfel glasul
liricilor va răsună cu o mai mare am-
ploare încă. Și pentru că tot prin graiul
lor va urma un neam să-și destăimui-
iască lui însuși și celorlalți neamuri pă-
sul și fecul, lirismul e menit să joace
un rol preponderent în apropierea din-
tre popoare. El e o necesitate vie.

Cine ar mai putea tăgădui toate ace-
tea ascultând pe Elena Văcărescu, în-
suflețită și convingătoare.

Ea citește în franțuzește, tânguioare
și duloase melopee, — aroma unei țări —
a noastră, iar aplauzele entuziaste ale
unei public electrizat, o aprobă.

Lirismul și lirici de pretutindeni n'au
putut visa o apărătoare mai convinsă,
mai inspirată, mai pregătită, în timp
ce auzind-o se deșteaptă în orice suflet
de român un liric ațipit.

DIM.

MOMENTE DIN AVIAȚIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ȘI VESELE

DECORAT CU „VIRTUTEA MILITARĂ“

Orice elev pilot este, — și se crede totdeauna, — un adevărat erou.

Acest lucru e adevărat azi, cum era adevărat și în 1923, când, pe aerodromul dela Frunzeasca, șeful pilotajului era locotenentul pe atunci, — Radu Rusescu. Șeful pilotajului, — se știe, — vine imediat după tatăl nostru ceresc, după Dumnezeu. Cel din cer hotărăște și Dumnezeu pistei execută, el singur dând aripi domnului elev sau declarând, ca instanță unică și supremă, că domnul elev e bun, poate, de altceva.

În 1923, în Mai, șeful pistei, locotenentul Rusescu, era pe sus, essayeur, cu un elev, zburând pe o barabafă care se prăindea avion Brandenburg.

Nu e în căderea noastră să calificăm în vreun fel sau în altul străvechile avioane cu cari, de nevoie, se face școală, și despre care un ironist a spus, — cine știe dacă nu cu dreptate, — că uneori sunt adevărate capo d'opere de cărpitură.

Trebuie, în cadrul faptelor cari ne interesează, să arătăm numai că, la un moment dat, pe sus, roata barabaftei devine „folă“ — ea nu mai antrenează aripoarele și nu mai dă înclinație. Cablul care, învârtit pe roată, comandă înclinațiile, se rupsese, — și Brandenburgul era pe sus!

În imposibilitate de a fi readus la linia de zbor, avionul se pleoștește, curgând parcă, pe stânga..

Asta, se întâmpla în turul de pistă în care pornise în zbor de esejaj, la 150 metri înălțime... Jos, pe câmp, erau oameni cari priveau și cari poate că nu mai respirau, trăind cu anticipație ceea ce avea să fie.

„Mirosea a flăcări și a sânge, ca de atâtea ori pe aerodrom!“

Angajat pe stânga și în bot, Brandenburgul, cu Rusescu și cu elevul la bord, trebuia să se nîdgă în pământ și să plesnească, sfărâmându-se..

Cei de pe avion? În cel mai bun caz, picioarele elevului, prinse în pompa de apă, aveau să i-se rupă. Coadă motorului avea sarcina să-i turtească, profund, coșul pieptului.. Capul, gâtul, aveau axul de distribuție și un întreg sistem de supape. În scurt, moartea venea sigur, din mai multe părți, în același timp.

Instructorul ce soartă avea? Ea nu era în nici un caz mai bună, și nimic nu putea interveni să i-o modifice.

Ingroziiți, și strigând în vreme ce-și țineau răsufllarea, cu mâinile ridicate, cei de jos priveau așteptând să vadă inevitabilul!

Dar când avionul, — venind mereu într-o parte, — ca o frunză în vânt, mereu angajat pe stânga, — când avionul e numai la 4 metri de pământ, instructorul, cu o mână pe volan — executând articolul care zice că aviatorul moare cu mână pe volan, — îl apucă

zdravăn cu cealaltă mână pe elev, ca într'un clește, și în clipa când Brandenburgul se rupea părăind, elevul era scos din carlingă și într-o secundă ridicat afară, de către instructor, care-l depunea la pământ.

Cititorule, trebuie să citești încă odată acest pasai și să încerci să ți-l figurezi, ca să ți dai seamă de senzaționalul lui!

Și totuși acesta e adevărul, simplu și adevărat, cunoscut până și de toți mecanicii de atunci și de mai târziu..

Sunt uneori, cazuri când „Virtutea Militară“ se dă și pe sfântă și cuvenită dreptate. Așa a căpătat-o șeful pistei dela Frunzeasca, Radu Rusescu, deși n'o poartă și nu vorbește niciodată de ce „a fost atunci“.

Dacă întâmplarea s'ar încheia aici, ați avea drept să ziceți: „Foarte frumos! Admirabil!“

Dar mai e ceva, e o „urmăre“.

Elevul salvat așa cum numai un mesetugit scenar cinematografic ar putea arăta, a mers mai pe urmă, două săptămâni cu umărul strâmb, din strânssoarea mâinii instructorului, din clipa când l-a scăpat dela moartea cea mai oribilă..

Instructorul cu o rană la genuchi, cu o mână fracturată și cu pielea frunții scalpată, l-a chemat însă, imediat după accident, și oprindu-se în fața unui alt avion, i-a spus, simplu: „Sue-te!“

Șeful de pistă deaceea e șef ca nimeni să nu zică altfel decât el. Așa că elevul s'a suit, și instructorul s'a urcat lângă el, cu mâna ruptă pansată. S'a suit tot pe un Brandenburg. Și-a început să-l joace pe sus cu o îndrăzneală nebună, încât cei de pe câmp rămăseseră cu gura căscată. Făcând toată gama de acrobații, instructorul nu s'a mulțumit să facă „tur de pistă“.. L-a dus pe elev până la Tecuci.

Pe urmă, revenind, explica, în vreme ce i se refăcea pansamentul:

— L-am dus, domnule, cu mine, numai decât, chiar atunci, „ca să iasă frica din el“.. Cum aș fi putut îngădui eu ca unui elev al meu să-i fie frică de avion? Noi nu suntem cărpaci, domnule! Și pe urmă, frumos ar fi fost ca băeții să spună: „Șeful a tufnit barabafă și acum uite-l ghemuit ca o babă în pat“?..

În ziua în care notez această întâmplare adevărată, aiba l-am văzut, o singură dată. — când reveneam din Circuitul Europei — pe șeful de pistă de odinioară din Frunzeasca, pe căpitanul de azi Radu Rusescu. S'a ținut dator să-mi strângă mâna.

Așa că, în arătarea celor de mai sus, știute de toată lumea, nu poate fi vorba de o amabilitate, fiindcă n'ai de ce fi „complezant“ cu un om pe care aproape că nu poți spune că-l cunoști..

Cred însă că, într-o zi, îl voi cunoaște pe căpitanul Radu Rusescu. Am și eu de ce să-i strâng mâna, pe aceea fracturată scăpând viața unui camarad care se bizuise pe ea!

ÎN CĂUTAREA UNEI COMO PE VECI PIERDUTE..

În orașelul de neuitată aducere amintire pentru atâția din zburătorii noștri, la Tecuci.

Zboruri zilnice, avântări în soare și în lună, alternând cu lungi și toare ore de curs în cari, în căldura pleșitoare, câte-o muscă rătăcită umplând de nostalgia cerului cugele, torturate de teoria traectoriei, mize, ori a ortodomei, sau de defina compunerii mișcărilor și a vitezelor..

Seara, în oribilele „restaurante“ înfrarea pe lângă un gard dărăncat printr'o curte pururea plină de norozi adăpostind câteva mari butoaie, — zămot, discuții aprinse, critici savante și meridiane megetice și cu întrebări de relevante, — și la urmă câte o cântă a vreunui care „s'a cam trecut C lumânare aprinsă se ipește de masă și banda de lăutari primește ordin să cânte de mort, că altfel iese pe fereastră. Așa era odată la Tecuci, la școală tot așa e și acum..

La o vreme soldele întârzie să vină Negustorul, — care are „unica lui experiență“, repetată, — se jură că nu poate „să tot scrie mereu“.

Și băeții, oameni de înțeles, își dau seama că negustorul are dreptate și că nici măcelarul, nici brutarul și nici zarzavagiul nu dau pe simplu „scrie catastif“.

— Ce dracu! fac ăia comnule, de nu mai trimit banii“.

— „Îl ordin să ni se plătească de Galați“.

— „Bine-bine, dela Galați, dela Galați dar de ce nu trimit odată?“.

— „Zice că n'are cu cine..“

— „Păi, atunci să ne ducem un mâine până acolo..“

— „Lăsați, fraților, că mâine mă rep eu și aranjez..“

— „Ura! Să trăești! Bravo, cărnule“.

„Cărnul“ e unu din cei mai buni instructori pe cari-i are aviația, azi, la Tecuci, Dodani.

Se zice că oamenii grași sunt oameni buni.

Așa trebuie să și fie, de vreme ce „cărnul“, — care știe că nu și-a ales el singur nasul, — nu se supără de loc..

Se mai „gustă“ ceva, și apoi, cu grație, restaurantul se goleşte în cele din urmă.

A doua zi, Dodani se suie pe avion în îndemnul camarazilor „suferinzi“.

— „Vezi, mă, spune-le ălora, acolo e păcat de Dumnezeu.. În fine, știu cum să-i iei.. Și nu te încurca pe acelu Ura, „cărnule“!“

Cărnul a decolat, și a pus capul dintr-o parte pe Galați. Spadul a pornit volos pe drum pe care-l cunoaște de mult..

A ajuns, a aterisat și, după ce a pus mașina în primire, s'a dus la grup. Nu fost nevoie de luptă și nici de explicații.

critica literara

N. I. RUSSU

«Mihail Eminescu»

Publicată mai întâi, în paginile revistei „Anul vremii” (No. 5), conferința de primă din ciclul organizat de „Institutul de Literatură” pentru comemorarea a 40 de ani scurși dela moartea lui Eminescu — aduce materialul indispensabil pentru cunoașterea scurtei și pământești a celui care a fost pierdut. Fără să apeleze la un mod național sau grotesc, fără să intre în amănuntele supărătoare sau numai de interes, fără să jignească sau să turbure buna și corecta idee — de dincolo de mormânt — trebuie să ne-o păstreze marea umbră, cerându-i lui Russu, scurtă, concisă, corectă și interesantă conține tot ce este pe bună dreptate — trebuie, suntem încrezuți să știm despre Eminescu: câteva note succinte din viața lui, câteva despre persoanele, cu care mai mult a venit în contact, fixarea, ca simplu document, a câtorva momente din inspirația lui, o caracterizare a omului, în fine unele apropieri — iată cece trebuie să constituie zestrea sufletească a generației din noi în legătură cu viața lui Eminescu.

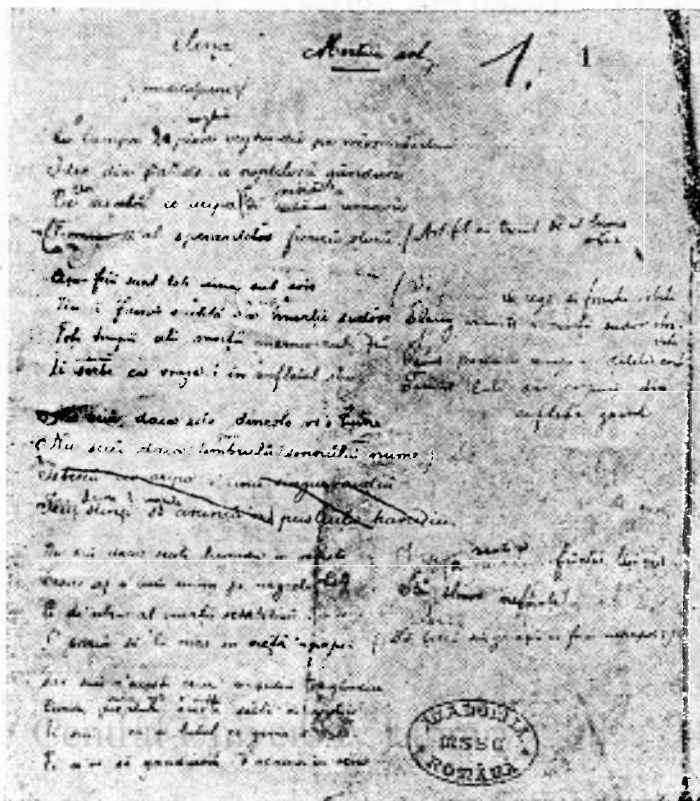
Procedând astfel, d. Rusu a dovedit nu numai că a înțeles amărăciunea subtilă a poet care întrezărea c'om cel așezat din partea atâtor contemporani de scrupule, dar mai ales că și-a dat perfect de bine seamă unde trebuie să se oprească biograful conștient și încrezător. Și a mai înțeles un lucru din acela că între opera și viața creatorilor (în special: genilor) pot fi înțelese și involuntar, din partea acestora unele posibilități de juxtapunere. În niciun caz, însă, aceste simple

posibilități nu pot constitui documente istorice, că, prin urmare, ele nu coincid decât, rar de tot, cu realitatea, că, în fine, existența lor poate numai confirma, vag un fapt definitiv dovedit istoriceste în prealabil.

Nu găsec lipsite de interes câteva fragmente

Iată, de exemplu, cum caracterizează d. Rusu pe Gr. Alexandrescu:

„Cioplire în formă dură a limbii de atunci profunzimi de concepție și licăriri

Un autograf al lui Eminescu

numărat banii, a iscălit și a venit

pe banii pe cari i-a primit, sunt și
unii de lei metal, Puși într'un să-
legat la gură și umplut doldora,
banii nu i-a mai numărat, mulțumim-
cu certificarea casierului plător.
La plecare a luat săculețul și mai mult
aruncat, decât l-a pus, în lădița pe
pe Spadul o are în stânga.

poroit înapoi, grăbit să aducă go-
andă mai curând camarazilor cari-l

Vreme bună, condițiuni de zbor bana-
Câteodată, ca să mai rupă monoto-
„cărnuț” își mai face singur de lu-
pușucând pe sus, bucurându-se de lu-
și de soare... Și în curând, iacă

trebuie să mai aștepte frații să-

doză trei acrobații anunță pe cei
— cari l-au zărit și parcă-l în-
— două trei ranversări și o
anunță că e bine. Pasărea se
caută, caută marginea câmpului și,
în față, se așează pe pământ,

se dă jos din carlingă, victo-

impresur, îl felicită,

în fine, scoate pachetele de bunăști

și se apleacă să ia și sacul cu gologani
din lădița din stânga de unde-l pusese.

Dodani se uită și nu-i vine să creadă...
Sacul era acolo, dar în el nu mai era
niciun gologan! Prost legat la gură, în
orice caz desfăcându-se pe sus, banii de
metal curseseră din el, căzând pe păm-
mânt, presărind linia Galați-Tecuci cu
gologanii ieșiți încet, încet.

Ce a zis „cărnuț” când a văzut ce is-
pravă a făcut, e mai bine să nu spunem...
Cât despre scris, nu e chip să scriem,
oricât de meșteșugit am duce-o din con-
dei...

Putem spune numai atât că, autor
unic și singur vinovat al acestei pagube,
Dodani a trebuit să plătească două mi-
șoare de lei, din buzunarul lui.

De atunci, desu au trecut atâția ani de
zile, Dodani cere când și când o permi-
sie și, — spun băeții, fiindcă eu nu l-am
văzut, — pornește pe jos, refăcând cu
piciorul și cu capul în jos, drumul pe
care odinioară l-a făcut cu Spadul, și
caută, foarte atent, până în ziua de azi,
gologanii pierduți în zbor, cu speranța
că poate va mai găsi măcar ceva din ei...

Din acest punct de vedere, „Cărnuț”
— fără să știe, — e un fel de alchimist:
caută, săracu, piatra filosofală...

de conștiință națională cu o putere de
expresie unică. Dar Gr. Al. e fragmen-
tar. Producțiile lui se localizează într'un
circuit limitat. Cu „Anul 1840”, „Umbră
lui Mircea la Cozia”, „Rugăciune” și cu
un număr de fabule, el se izolează în
conștiința literară a vremii. Apoi Gr. Al.
reprezintă un pronunțat primitivism
creator... (care-i) așează opera poetică...
sub Eminescu...”

Aadăogând la lista de mai sus o parte
dip satirele și epistolele lui Gr. Al., ca-
racterizarea e într'adevăr justă și com-
pletă.

Nu este lipsită de interes (mai ales
pentru unii contemporani fabricanți de
poeme lirice și epice) nici migăleala cu
care creia Eminescu:

„Afară de 1876, în niciun an n'a scris
mai mult de cinci poezii. Din cei 21 de
ani dăruiți artei, în 11 ani n'a publicat
decât câte-o singură poezie pe an”.

În fine caracterizarea omului:
„În slujbele pe care le-a ocupat a fost de o
conștiinciozitate exemplară, în raporturile
cu oamenii de o sinceritate dezarmată.
Vorbia puțin, spunea însă numai adevă-
rul care-i era axioma supremă. De aceia
Eminescu a avut puțini prieteni”.

Stropită pe alocuri cu armonioasele
versuri ale marelui creator — conferența
d-lui Russu reprezintă nu numai o per-
fectă orientare în viața marelui creator,
dar un tipar, o călăuză pentru cari vor
să cunoască jertfa marilor iluminați.

cișu și cișu...

REVISTA AROMANEASCA, într'un ceas bun.

D-nii Tache Papahagi și Victor Papacostea sunt tineri, foarte harnici și învățați. Pe cel dintâi îl preocupă chestiunile de filologie, pe cel de-al doilea chestiunile de istorie. Amândoi sunt a-români, dârji muncitori și entuziaști cercetători, din familii cu veche și ilustră muncă pe tărîmul școlii și culturii pentru viteaza populație aromânească.

Cei doi tineri învățați (Tache Papahagi și Victor Papacostea) s'au întovărășit să scoată „Revista aromânească”, spre a armoniza aspecte culturale, științifice și literare din manifestările publicistice ale aromânilor. Revista va urmări sincera cultivare a fraților îndurerăți din Grecia, Albania, Serbia și Bulgaria. Și apoi în articolul program se mai spune:

„Nu vom neglija însă niciodată ca, în desfășurarea acestui program, să aducem și noi contribuțiile noastre necesare unor cât mai strânse legături ale poporului român în genere cu fiecare din cele 4 state susnumite. Căci: o însereare sufletească româno-albane-ar intrista; vreo suspiciune ori dificultate grecească în contra probădății etnice a Aromânului ar fi reciproc dăunătoare; o revenire jugo-slavă pentru respectarea drepturilor noastre istorice ar fi sărbătorită de însuși Dumnezeu; orice sinceritate programatică bulgară va folosi”.

Salutăm „revista aromânească” și-i dorim trăinicia pe care i-o răvnesc excelenții ei conducători.

AL. BUSUIOCIANU este un foarte serios cercetător și critic de artă plastică. A făcut întinse și strălucite studii și în Franța și în Italia. A publicat o serie de lucrări documentate și apreciate elogios. E unul dintre rarii noștri cunosători ai istoriei artei și evoluției ei sub frecuențe și mari înfrăuriri.

Ultima lucrare a lui Busuiocianu e „Pictura italiană înainte de Ciambue”, foarte interesantă prin teme nice contribuțiuni, pe care le aduce asupra iconografiei.

HENRI MASSIS e laureatul Academiei franceze.

Pentru generația tânără, distincția acordată lui Massis e o mare isbândă; dar și pentru generația tânără dela noi, fiindcă suntem siguri, că și tineretul nostru cultural urmărește de aproape și apreciază pe Henri Massis.

Lucrarea lui din urmă „Défense de de l'Occident” a fost foarte căutată. Criza generală europeană, primejdia în fața asiaticismului și desfrăului slavismului — temele lucrării lui Massis — sunt înfățișate cu indiscutabilă competență.

Dacă întâmplător tineretul nostru universitar nu-i în curent cu lucrările de mare valoare ale lui Massis, ne îngăduim să-i recomandăm: „La pensée de Barres”, „Jugements”, „Réflexions sur l'art du roman”, „Le sacrifice”, „Impres-

sions de la guerre”. „Comment Zola composait ses romans”, iar în colaborare cu Tarde (sub pseudonimul Agathon) lucrarea care înainte de război a stârnit mare discuție. — în vremea frământărilor de îndrumare — „L'esprit de la Nouvelle Sorbonne”.

Le recomandăm din toată inima, fiindcă vor avea o mare înfrăurire binefăcătoare.

TRANSPUNERE. Dintr'un articol al lui Abel Bonnard:

Cel care nu citește, e prizonierul care nu se liberează niciodată.

Dar ca să citești, trebuie timp. Locuitorii din Paris sunt așa de nervoși, așa de grăbiți, încât cei mai mulți nu-și rezervă, în cursul zilei, măcar o oră pentru ei. Foilează doar cărțile. Se citește însă bine în provincie, în orașele liniștite și visătoare.

Dar la noi?

Se citește mai mult și mai bine în provincie?

Pare că tot în atmosfera enervată, sbuciumată în vârtejul Bucureștilor, se citește mai bine și chiar se visează.

EDUCAȚIE ȘI LITERATURA. D. Const. Kiriteșcu, autorul unui foarte bun volum de nuvele din viața profesorilor, intitulat „Printre apostoli”, a ținut o conferință pe care apoi a tipărit-o: „Literatura împotriva educației?”

S'a scris destul de variat asupra acestei lucrări. Ne pare însă, că d-na Izbela Sadoveanu a găsit cea mai potrivită apreciere a conferinței d-lui Kiriteșcu.

D-na Sadoveanu a scris: (Dreptatea 22 Iunie a. c.).

„Acolo unde Domnia-sa (d. Kiriteșcu) este însă perfect în dreptul său și în acord cu orice critică judicioasă, este atunci când crede că este dator, nu numai a unui educator, dar a unui om cu bun simț și simț moral, să revizuiască valoarea unor opere bune literare, să corecteze mentalitatea în care sunt privite și să stabilească locul lor în scara valorilor omenești.

O libertate necondiționată nu este admisă de nici un fel de critică ori cât de independență ar fi ea pentru că în realitate, totul e în interdependență, iar o critică de asanare francă, îndrăzneală și directă, este o critică literară.

De o asemenea critică era absolut nevoie în atmosfera vieții noastre intelectuale. D. Kiriteșcu o face cu autoritatea unei judecăți clare și sigure, cu metoda unui om de știință și cu un real dar de a scrie. Mica broșură conține multe idei ce s'ar putea discuta și dezvolta și un punct de vedere stabil și solid în vagul și pluiticrul părerilor de azi, în care nimic nu e încă pus la punct”.

Suntem de perfect acord cu d-na Izbela Sadoveanu.

În **ARMONIA**, revista profesorilor de muzică, d. Mihail Gr. Poslușnicu scrie un interesant articol asupra compozitorilor români, cari au folosit pentru muzică, poeziile lui Eminescu.

Informațiile sunt desigur necesare și de aceea notăm că au compus muzică pe

versuri de Eminescu: Gh. Scheletu (te legeni, codrule). Gheorghe Mugur (variante Mai am un singur dor, De-a adormi curând), Scarlat Cocorăscu (Vă răndunelele se duc), I. Filip (De-or trei anii), Virgil Benisache (Codrule, Codrule), Timotei Popovici (Dela Nistru, Tisa), Sabin Drăgoi (Se bate miezul nopții), Ed. Caudella (Vino-n codru), Arthur Bortsch (Codrule, codrule), apoi Aurel Eliade, Antoniu Sednens, dor Flondor (De-acuma nu te-oi mai da), Ionel Brătianu (De-aș avea și o floare), George Zerban (Ce-ți dorești), I. Costescu (Auzi, departe strigății), George Popescu (Rugăciune), Grigore Scerpan, Teodor Teodorescu, M. Poslușnicu.

ȘOIMII e titlul revistei liceelor noastre. E revistă veche. Are 5 ani și-i mează cu convingere drumul. Apare Tg. Mureș. Publică în genere lucrări elevilor și studii literare și istorice profesorilor. Despre lucrările elevilor fără îndoială, că profesorii lor sunt dintâi chemați să facă aprecieri.

Deprinderea cu publicistica are și avantaje și dezavantaje. Studiile profesorilor sunt însă totdeauna interesante, decând după Nr. 9—10 pe care l'am cecat de curând.

DOINA BASARABIEI Nr. 2 ne pare mult mai bună ca Nr. 1. Are mai multă varietate și mai interesantă. Remarcăm articolele d-lor P. Constantinescu Iași, N. Dragomir, N. Dunăreanu, I. Cobă, Ruși Tulliu, Ion Inuleț (Ion Gându-

În locul mareșalului **FOCH**, a fost membru al Academiei Franceze mareșalul **PETAIN**, care e nu numai unul din biruitorii în război, ci și autorul lucrării „La bataille de Verdun”.

Spun despre această lucrare nu numai specialiștii dar și scriitorii de istorie e o lucrare model.

Am primit la redacție, **POLOGNA LITTERAIRE**, revistă lunară de literatură și artă. Condițiunile tehnice înfrășabile dau o distincție aparte publicărilor în care scriu articole și versuri, d-lor Jan Zyznowski, Jan Lechon, Z. St. Kiegsland, Mieczyslaw Wallis, etc. etc. Genica bogată și variată. În general publică în care spiritul suplu și artistic al confrăților polonezi, iese ca prisosință prin pana celor mai reprezentativi scriitori ai Poloniei.

Epigramă

lui Oscar Späthe care susținea
Dumbrăveni, că nu rămâne de
ce fac sculptorii iar poezile
par după o generație sau două.

Gloria lui Eminescu
O să aibă două pete:
Poate versurile mele,
Sigur, statuia lui Späthe.

Cincinat Pavelescu

literara

oseama de cuvinte

Un prieten al lui Tristan Bernard, îi testăm în acestuia neplăcerile vieții sale.

— Vnsăzică, deși te-ai însurat din dragoste, soția ta te face să suferi?

— Mult de tot!

— Te înșală?

— Nu, asta nu, dar îmi face viața amară!

— Ce crei dragă, așa sunt unele femei: au tot să facă să suferi mai mulți bărbați, se pun cu serviciul numai pe unul!

Femeile acestea, se numesc femei cinșite!

Un scriitor fără talent, adresa mării manuscrise însoțite de scrisori nesfârșite lui Voltaire. Acesta, ne știind curi să mai scupe de el, îi trimise într'o zi următoarea misivă:

„Dumnele, te anunț că am murit, așa că nu poți mai putea avea onoarea să răspund la scrisorile d-tale“.

Crillon trimise odată lui Henric al IV următoarea scrisoare:

„Doar două cuvinte: concediu, bani“.

Henric al IV-lea îi răspunse imediat:

„Un singur cuvânt: Nimic“.

Girey Duprê trecuse în timpul revoluției prin momente foarte grave și prin mari nenorociri. Întâlnind pe un prieten, când ce îl povestea prin ce a trecut, îl întrebă:

— Ce ai fi făcut, dacă ai fi trecut prin asemenea împrejurări?

— Nu le-aș fi putut suporta! M'aș fi omorât!

— Eu am făcut mai mult decât asta: am trăit!

Piron, fu întrebat odată de un discipol, în ce măsură a servit la îmbunătățirea oamenilor popoul care a precedat cel al lui Noe, Piron răspunse imediat:

— Popoul acela a fost atât de inutil, încât acesta e singurul motiv care îl ține pe Dumnezeu să nu trimeată un alt popol!

La Burghtheater-ul din Viena s'a stins lucrând un nou interpret al lui Hamlet, Gerasch.

Bucuria generală fu cu atât mai mare, cât în privința Ofeliilor era un asemenea embarras de choix, încât Hamlet se putea trimite alternativ la mânăstire.

Fiecare actor are ambiția să-l joace pe întregul prinț, — și e firesc. Dar care e cel mai bun?

Voz populi, vox mundi!

Doi mașinști dela Princesstheatre din Londra au răspuns la dificila problemă.

bazar

OTRAVITOAREA DIN VLADIMIROVAC

Anna Pistova, o femeie în vârstă de 92 de ani, supranumită „Vrăjitoarea din Vladimirovac“ o localitate de lângă Belgrad, a fost tradusă în fața tribunalului din Panceva, sub acuzația de a fi procurat băuturi de dragoste toxice soțiilor nefericite în căsătorie al unor cetățeni sârbi.

Procesul ei a început Marți și alături de ea sunt puse sub înculpție și șase soții ale unor moșieri bogați.

Autoritățile considerau pe Anna, cunoscută și sub porecla de „Matusa Anjuschka“, drept o nevinovată herboristă. Moartea misterioasă a primarului Carnia, din Novaselo, întâmplată spre sfârșitul anului trecut, a provocat o enormă senzație și a dus la arestarea atât a bătrânei cât și a soției mortului.

Văduva lui Carnia, o femeie de vreo 29 ani, și-a făcut educația în Elveția, și e foarte frumoasă. Soțul ei era cu 20 de ani mai bătrân ca ea; ambii formau o pereche nenorocită. Corpul lui Carnia și a altor douăsprezece soți au fost desgroapate și, la analiza făcută în laboratorul Universității din Belgrad, s'au găsit în intestinele lor resturi de otravă vegetală.

Ana pretinde că băuturile date soțiilor de ea, erau băuturi de dragoste și că ea, în definitiv, n'are nici o vină dacă soțiile administrau soților o doză prea puternică. Văduva lui Carnia, cât și celelalte acuzate susțin, la rândul lor, că ele n'au recurs la băutura babei decât în speranța de a redă dragostea în inimile bărbaților lor cari le neglija.

Acuzația însă susține că atât bătrâna cât și văduvele implicate sunt vinovate de omucidere cu premeditare.

Ana are o reputație bine stabilită că poate să tămăduiască de unele boli, și țărani au pentru ea un adevărat cult.

CONGRESUL ATEILOR

La începutul săptămânei trecute, s'a deschis la Moscova congresul organizat de societatea ateilor din Moscova. Au luat parte o mie de delegați, israeliți, mahomedani și budiști, veniți din toate ținuturile republicii sovietice. Au trimis deasemeni delegați organizațiile de liberi cugetători din Anglia, Germania, Austria și Suedia. Felix Kohn, reprezentantul Internaționalei Comuniste a declarat, în discursul său la congres, că cei doi dușmani ai omenirii sunt sabia și crucea, și împotriva acestora trebuie dusă o luptă fără cruțare.

Delegații au fost invitați să facă propagandă printre lucrători ca aceștia să sprijine „primul stat ateu“, adică republica sovietică.

caricatura zilei

SOT IDEAL

SOTUL: — Te rog, scumpa mea să nu mi-ascunzi nimic: retrageți mâna dela spate și dă-mi-o să ți-o sărut. Tu știi că n'avem nimic de ascuns între noi.

(Dimanche illustré)

ȘOFER NEDIBACI

— Nedibaciule, incapabilule, dobitocule! Noi am dublat puterea și viteza mașinei, și tu ai pierdut cursa și premiul.

— Ce să vă fac dacă n'ați dublat și grațificările șoferului?!..

(Candide)

DUPA NAUFRAGIU

— Nu mai avem nimic de mâncare!

— Atunci să tragem la sorti..

(Dimanche illustré)

Pagini uitate

DESPRE POLITICA DESNAȚIONALIZĂRII

de MIHAIL EMINESCU

De maghiari nu ne-am temut niciodată. Ei sunt prea barbari pentru a ne putea înghiți. Ei sunt ca piatra ce apasă — nu ca soarele ce absoarbe. Expuși soarelui, ei ne-ar fi absorbit și ne-ar fi prefăcut în raze de-ale sale, raze splendide însă solare. Dacă germanismul ar fi pătruns cu dulceața luminelor nu cu asprimea dominării, în valurile poporului, noi până azi eram poate germani, că farmecul culturii e cel mai mare farmec. Dar te pomenești că între noi și cultura germană se pune piatra cea brută și scorburoasă, a maghiarismului, ea apasă pe noi cu greu, numai că noi nu ne vom da îndărăt, pentru că nu putem. Impenetrabilitatea corpului fizic nu permite ca în unul și același loc să stea două corpuri deodată; ce minune, dar dacă impenetrabilitatea corpului moral nu cerează nici un atom ființii sale corpului străin ce apasă asupra-ni? Noi avem toată cauza de a mulțumi maghiarilor pentru apăsarea lor, căci ei ne-au deșteptat, ca și cum ai deștepta pe un om ce doarme, lângă o prăpăstie, cu o lovitură de cnulă.

Dar să revenim la obiectul nostru.

E multă diferență între educațiune și cultură. Așa d. e. educațiunea străină implică spirit străin, — cultura străină ba. Educațiunea e cultura caracterului, cultura e educațiunea minții. Educațiunea are a cultiva inima, și moravurile, cultura are a educa mîntea. În fine un om bine educat, cu inimă, caracter și moravuri bune poate să fie cu un cerc restrâns de cunoștințe, pe când din contră cultura, cunoștințele cele mai vaste pot să fie cuprinse de un om fără caracter, imoral, fără inimă.

Cultura streină ca atare nu poate strica pe om, pentru că trece prin prisma unui caracter, a unei inimi deja formate. — Educațiunea, creșterea cade însă în periodul acela al vieții omenești, când inima neformată încă a omului seamănă unei bucăți de ceară în care poți imprimă ce vrei. Când inima cu vârsta, se împietrește, atunci n'o mai poți îndrepta, o poți numai rumpe.

De aceea ne temem mai mult de școalele populare maghiare, decât de Dieta lor, de miniștrii lor, de honvezii lor, Dieta, miniștrii și honvezii se duc, — omul rămâne. Pe acest om ce rămâne voiam a-l ști asigurat; și el e asigurat prin datoria cea mare a statului, care nu are de unde elădi școale populare: când va avea de unde, atunci poporul le va respinge cu conștiința și cu brațul. Educațiunea streină implică spirit strein și un corp cuprins de spirit strein e asemenea unei pietre desprinse din zid. Ea aparține zidului prin destinațiunea ei, însă spiritul strein al atracțiunii pământului, o face să cadă. Căzând la pământ, ea încă nu e pământ, — cum românul renețat nu e încă ungar, cum evreul botezat nu e încă creștin. Abia disolvându-se în pulbere devine pământ, cum evreul abia în nepoții lui devine creștin, cum renețatul abia în nepoții lui devine

ungur. Factorul infectat de străinism e o mortăciune morală a corpului, — ce mirare dar, cum că inamicii noștri așteaptă să cadă mortăciunile corpului nostru, ca din ele să-și constituie pe al lor. Numai că s'au înșelat amar inamicii noștri. Ei gândiau că ni e mort corpul și începură a tăia din el cu oțitul. Dar corpul nostru nu era mortăciune, ci numai amorțit, vorbe de-același rădăcină, deși nu cu același înțeles. Corpul amorțit, e un corp viu, sănătos, — numai că stărea lui e amomolă; inima a început de-a fi centru pentru unele din extremități, ci prin o mișcare cât de înceată, dar continuă, partea amorțită intră iar în comunicațiune cu inima, care bate voioasă și repede, bate cât trăește.

Renegații sunt veninul pe care natura binefăcătoare l-a depărtat din corpul nostru. Ferice e că lamura aurului nostru e însemnată pe lângă șgura ce am putut-o lepăda fără ca să ni pese. Am văș totdeauna de încercarea de a readuce pe renegați în sânul națiunii. S'au dus? Cu atât mai bine, era mai rău de rămăneau. La noi era(u) un rău și e o ferice că în mâinile dușmanilor ei sunt asemenea un rău. Ei sunt boala lor cea ascunsă, dar cronică. Răi naționaliști, ei sunt răi servitori. Mașine oarbe și materialiste, ei lovesc fără rațiune. Toată iarna corpul e sănătos fața e roșie. Vine primăvara și buba venerică umple părțile cele mai nobile ale corpului — ochii, gura, nasul, — și pătrund până în creier, rozând până și oasele creierului. În curând capul națiunii unguerești nu va fi decât un monstru urăcios și plin de bube — un cap incurabil. În fine românii naționaliști vor lucra spre bimele nostru, românii renegați fără să vrea chiar spre răul inamicilor noștri. Să vină numai primăvara libertății noastre, și-apoi veți vedea.

O repetăm cum că nu înțeleg nici un-gurii măcar cât bine ne-au făcut și ni fac prin apăsarea lor. Ei ne deschid ochii, ei fac să ne concentrăm în noi, în sufletul nostru, să ne vrem pe noi înșine, înaintea ori-cărui; asemenea ariciului care, făcându-se vălătuț, arată în toate părțile sale ghimpi, pe când inima în el trăește. Apăsați voi! — apa nu cedează apășării, cu atât mai mult o națiune. Din contră, ea crește ca umflată de puteri nevăzute, se va umfla și svăcnind va răsturna piatra din frunte, spre a se înălța un alt soare, soarele de Diamant al Orientului, în fața soarelui celui de foc al Occidentului. Apăsați voi! — până ce ura noastră pentru voi nu va mai fi un simțimânt ci o rațiune, — nu psihologie, ci logică.

Și e teribilă ura cea surăzândă a logice, — ea (e) justificată căci e justiția. Este ura surăzândă — ura sclavului față de tiranul său, este condițiunea legată de transacțiunile dintre unul și altul.

De-aș trăi în Rusia, și poporul într'un moment generos ar închide tiranii spre a-i decapita, — de n'ar găsi carnefice,

m'as face eu! — Cine mi-ar imputa o datorie? Cine-ar putea zice că nu-mi împune datoriu? — Și oare moartea în reșel are bază ura simțimântului? Desfid pe cine va de a-mi arăta altfel de cazuri decât excepțiunile. E o ură logică. Te ucizi, și nu mă ucizi. Trebuie să pieri, ca să exist eu. Prefer lupta în locul unei tăți nedrepte; prefer de-a muri în loc de-a deveni maghiar. Cine mi-o ținea de rău, dacă voiu ca și copiii să fie ca mine de români. Guvernul Nu-l recunosc de competență. El are regula treburilor, ordinea publică, limba și religiunea copilului meu. — Le-a supraveghea referințele dintre persoane streine lui, nu caracterul propriu sau pe el însuși nepus în relațiune cu elemente streine lui. Și când plăteș pentru școală, datoriu mea aplică dreptul de-a cere cum să fie copilul meu) instruit. Și eu cer să fie instruit în limba mea și numai în limba mea. Gimnasiile de stat din Transilvania ar trebui să fie române — căci mâinile le susțin cu birul lor amar, care-l storc pietrei și coștișelor, cu ce i-a înproprietărit o dreptate nedreaptă. Veni-vă vremea și a dreptății drepte.

În fine dacă vre un domn de naționalitate maghiară, mi-ar face până și oare reflexiunii, declar apriori că nu pun într-o pozițiune șoasă¹⁾, căci nu știu unguerește, nu m'am silit să învăț frumosa limbă asiatică, căci imi plăcea barbară limbă italiană, d. e. în locul melodioasei, dulcel, molateci limbă maghiare. Aș fi putut s'o învăț ca să mângâi tigresa — dar prefer a o ucide. Ca origine, ca limbă, ca cultivabilitate chiar ne simțim prea mult superioari asupra cultei națiunii maghiare, cu toate sale bande, care pradă ziua în miza mare până și drumuri de fier. Nu ne pretindem culti, ci numai cultivabili — nu avem pretențiuni mari de țestă. Am dormit cam mult, cei de din dar era și mai bine — dar somnul nostru a fost sănătos și ne simțim minun de bine, încât ne credem (destoinici) întreprinde lupta existenței noastre și zece națiunii maghiare nu numai cu noi. După noapte vine și ziua — vine, poate că trebuie să vină. Și dacă somnul nostru a fost lung, cu atât mai puternică fi manifestațiunea vieții noastre. E în toasă și încovoiată calea Dreptății, e sigură. Știu că mi-ați închide gura de-ați putea fără ca să vă scuipați în însuși în față, — dar nu veți închide și vom protesta mereu, — nu vom tătuți decât un protest personalizat. Nu ucid lesne națiunile, Domnii mei — mai cu seamă cea română, nu.

Publicat în ziarul „*Timpu*”.

¹⁾ Ardelenism: curios.

carti redate în extrase

VIATA LUI GOETHE

de Jean-Marie Carré

Urișut titan, autor al nemuritorului Faust, a avut o existență fastuoasă. Ridicat prin merite excepționale, până la cele mai înalte trepte sociale, Goethe a fost în inimitate prietenul tuturor. Talentul său puternic a erupt viguros, într-o vreme când nici nu se gândea la cariera sa și i-a impus să-l urmeze pe calea trainicelor realizări de mai târziu. El a depășit, într-o oarecare măsură, prin opera sa, veacul în care a trăit.

Când bătrânul Jean-Wolfgang Textor, părăsi orașul Francfort-pe-Main, în ziua de 28 August 1749 pentru a merge la cinerile său. Consilierul Gaspard Goethe, găsi o mișcare neobișnuită în casa. Un mare eveniment se înscăpase cu câteva ore în urmă, ceea ce constituia bucuria generală de acum : născuse un băiat, pe care mama, în vreme care întâmpinase evenimentul, îl văzuse pe aci să-l asfixieze. Din cauza căruia ieșise cu fața neagră. Bătrânul Textor fu surprins de această nouă hotărâre ca acest prim născut să fie numit Jean-Wolfgang.

Textorul luă ființă cel care mai târziu avea să fie marele Goethe, într-o casă în care părea să nu se vorbească decât în limba franceză (dar nobilă) din Forsé-aucă. Între tatăl său de o rigiditate estetică și buna sa mamă, care simțea o deosebită atracție către el. Nici nu se putea gândi în afară de bucuria cu care tatăl și consilierul primise băiatul său cel mare. După aceea mai urmă încă o dată hotărâre cari patru muritori și nu-i rămân decât o fiică, Cornelia, mai mică ca mama, cu un an. Atmosfera în care creștea copilul era de o simțită rigiditate. De aceea simțea o neplăcere când i se dete drumul la școală, mai ales că o aripă a casei trebuia să fie curățată, ceea ce atrase tot interesul consilierului, hotărât să-și menajeze o locuință potrivit situației sale sociale în tovărășia colegilor săi de școală, care începu să hoinărească toată ziua hărțind prin diferite locuri cu cari avea contact pentru prima oară și în care spera genul său se căznea să deslușeze sensul și rostul lor. Apoi mai târziu și o mică idilă cu o vecină a mamei, Marguerite, o mică înrăitoare, care, aflată de tatălui, se sfârși cam tragic pentru el începuse să-i scrie versuri pline de pasiune eclatantă. Ducea în el dorul unei libertăți depline. Voia să se scutur singur, capabil să hotărască și să-și găsească un rost. Și iată de ce primul cu care avea o mare mulțumire și cea a tatălui său se anunța că-l trimite la Leipzig pentru cursurile de drept la universitatea de acolo. La 29 Septembrie 1765 părăsi orașul natal spre libertatea pe care căuta atât de mult și a cărui mister îl hărțuia cu aspirațiile sale.

STUDENT LA LEIPZIG

În ziua aci se duce întâiu la doamna Anna-Elisabeth Schraube unde trebuia să stea trei ani. Fu înmatriculat în universitate la 19 Octombrie 1765, Fe-

care ironii în societatea bună, unde Goethe se introducea, ceea ce îl hotărâ să se transforme complet. La început frecventase cursurile până se plictisi de abinerea și văzuse că este o adevărată pierdere de timp. Spiritului său clar văzător îi trebuia o evadare. Faptul că cunoștea pe cei doi mari scriitori Göttschel și Gelbert, îl cam schimbă puțin. Ceea ce îi adusesse însă o undă de mulțumire, fu cunoștința lui cu tânăra Catherinette, fiica familiei Schoenkopf, Avea 21 ani, cu ochii albaștri și gura mică și roșie, astfel încât îi atrase din prima întâlnire, atențiunea. Idila lor începu duos și avântat. Totuși puțin mai târziu, deveni gelos pe toți cu cari micuța Catherinette venea în atingere. Odată, într-o seară, o căutase și nu găsi: Era la operă. Ca un fulger se repezise până acolo unde, dela galerie o căutase disperat în toată sala. În sfârșit o zărise cu mama sa, însă, în spatele ei, era un tânăr care se juca, sub îngăduința ei, cu mâinile sale mici. Avea un rival. Bănuț peste măsură de această întâmplare nenorocită, plecase umilit acasă. A doua zi micuța Anette îl dezarmase cu un zâmbet, deși avusesse de gând să-i spună tot adevărul în față. În curând își găsi un prieten devotat, Behrisch, cărui îi destăinuia toate întâmplările sale. Viața de aci îi devenise insuportabilă. Pentru un moment avu viziunea genului său. Hotărât să se reîntoarcă acasă, unde atmosfera patriarhală îi va reda liniștea de care avea atâta nevoie. Își dădu seama că trebuie să se despartă de Catherinette, pentru care începu să simtă un sentiment de prietenie. E interesant de relevat că amândoi au devenit, după ruptura, prieteni buni. Un moment ezită în hotărârea lui.

Într-o seară veni în pensiunea Bruhl, unde stătea familia Schoenkopf, pentru ca să mai vadă odată pe mica Catherinette. Nu îndrăzni însă să intre. La 28 August 1760, ziua sa de naștere, luă drumul înapoi spre Francfort : — un biet naufragiat : Acasă însă atmosfera impusă de părintele său era mult mai drastică decât necazurile pe care le îndurase. Sora sa Cornelia, nu se înțelega de loc cu consilierul, care devenise din zi în zi mai tiranic, mai despotice. Atunci, pentru a scăpa de această atmosferă deprimentă, Goethe se resemnă a relua studiile sale de drept. Șansele poate îi vor surăde mai mult spre Franța. Iată de ce la 30 Martie 1770, el luă drumul pentru Universitatea din Strasbourg.

IDILA ALSACIANĂ

Gingășia orașelor franceze îl atraseră dintru început în plasa reveriilor sentimentale. Tocmai când sosi el, arhiducesa Maria Antoaneta venise să ceară în căsătorie prin procură pe „le duc de phil” de France, cu care secp se pregăteau mari serbări în cinstea moștenitorului tronului care trebuia să vie. Goethe simți o mare curiozitate pentru aceste festivități în cari spiritul său admira mult inventivitatea geniului francez.

Se introduse și aci în societatea mondenă, unde fu remarcat și prețuit. Într-un târziu dându-și seama de o mare lacună, se hotărâ să învețe dansul. Dar profesorul de dans avea două fiice : Lucinda, mai mare și Emilia, cari se îndrăgostiră amândouă nebunește de el, în așa chip încât într-o zi când Lucinda surprinsese pe sora sa Emilia sărutându-l, se loosi peste măsură, îl strănse sălbatec la pieptul ei și sărutându-l săngerios de mai multe ori, strigă eșită din mînți : Acuma primește blestemul meu, Nenorocire celei care va săruta, prima după mine, aceste buze ! Goethe rămase îngrozit. Pentru prima oară avusesse prilejul să se convingă ce însembează pasiunea unei femei. Aci începu peregrinările sale, apoi prin mulțimea anonimă a orașului, Herdor, care se afla în trecere pe aci, avu prilejul să stea de vorbă cu Goethe, ceea ce îl mai stimulă acestuia pasiunea pentru scris. În pensiunea unde lua masa, avu ocazia să cunoască multe feluri de oameni pe cari îi studia mult timp. Totuși și aceste mici plăceri îl plictisiră în curând. De aceea se hotărâ să întreprindă o călătorie cu studentul în teologie Weyland în orașelul Sesenheim la pastorul Brion, cărui Weyland trebuia să-i facă o vizită : Astfel cunoșcu Goethe în acest cadru natural, pe Frederica, fiica pastorului. Grația ei iresistibilă îl subjugă până într-atât încât mult timp hoinări în tovărășia ei, a celei mai dulce ființe pe care o întâlnise. Zile întregi cuferea la brațul ei, toate câmpurile, șoptind tuturor cântecul iubirii sale curate și înălțătoare. Tot în acest timp de negrăită iubire, scrisse Goethe pentru cea pe care o iubea, *Cântul de Mai*. Geniul său nu-i îngăduia să rămâne nici aici. O lună mai rămase perdut în cea mai deplină fericire și se reîntoarse la Strasbourg, unde își luă licența în drept.

Din toată măreția acestei idile, Goethe începea să zămislească creațiunea unei drame, care avea să fie tragedia genului : Faust, Frederica, pe care neferici-

rea i-o impusese sacrificiului, avea să fie *nerauritoarea Margaretă*.

Tragicul blestem al Lucindei, fiica profesorului de dans ajunse pe rafinata Frederica. Ea trebui în curând să părăsească lumea în care se încrezuse prea mult.

SUPERINTELE TANARULUI WERTHER

Reîntors la Francfort, tânărul doctor în drept se înscrie în barou la 28 August 1771. Angrenajul vieții sociale îl obligă să vie mult mai des în contact cu realitățile vieții. Fieca sa meditativă însă îl ținea izolat, în solitudinii recreatoare. În acest timp traduse din Ossian, citi pe Homer și Skeakespeare, și începu să lucreze la prima sa dramă, *Goetz de Berlichingen*. Amintirea celei pe care o părăsise în brațele durerii, îl turbura adesea, ceea ce făcu să fie o perfectă identificare între eroul dramei și el. Într'un târziu tatăl său văzând că-și neglijează profesiunea îl trimise să facă un stagiu la Curtea imperială de justiție din Wetzlar. Aci Goethe avu mare nenorocire și în același negrăită fericire să cunoască pe d-ra Charlotte Buff. Vraja ei îl încântă încă de la prima vedere. Simțea ceva tainic care îi șoptea că balsamul fericirii lui va veni de aci. Și ce desamăgire! Această tânără doamnă era soția prietenului său Kestner. Intimitatea dintre ei și soția sa, nu dădu de bănuț nimic, acestuia. În ultimul timp relațiile dintre ei deveniră încornate. Kestner chiar se gândi în momentul se retragă. În timpul acesta demola dorinții îl făcuse pe Goethe să uite, multe ori marginile buneii cuviințe astfel pornirile senzuale îl ametriu. Charlotte se indignă de purtarea sa și orisi ieșirile lui. Bărbatului său, Abia cele din urmă își dădu seama Goethe de nimericia pasiunii sale și se hotărî să se retragă. Plecă deci grăbit acasă, unde după puțin timp avu trista veste despre înceatrea din viață a lui Jerusalem, un prieten al său de acolo, care se împuscase. Dramatismul acestei sinucideri îl inspăimântă și se hotărî să redea într'o dramă toată pasiunea sa nenorocită, târîtă în desnodământul tragic al lui Jerusalem. Astfel concepu *Suferințele tânărului Werther*, în care prietenul Kestner trebui să se personifice în Albert, puțin cam forțat pentru a forța contrastul. Werther nu era altul decât el, sârmanul, descurajat cu peregrinarea amoroasă la căpătâiul Charlottei. În patru săptămâni o isprăvi. Romanul consacra însăși desrobirea poetului. Mă sirațiam, scria el, ca după o confesiune, redevenit liber și senin, în drept de a începe o viață nouă. Acesta avea să i fie primul mare succes cu care să bată la porțile contemporaneității, devenit deodată scânteetorul Goethe

Și în adevăr, succesul lui *Werther* îl uimi. Vizitatori de toate categoriile și din toate părțile lumii veniră să aducă omagiul lor respectuos autorului celui mai emoționant roman pe care îl citiseră vreodată. Femei frumoase îi transmiteme au prin scrisori interminabile, spasmurile și nostalgia dureroasă cu cari întovărășiseră pe sârmanul Werther în tot acest exod al suferinții. Tuturor, el le răspundea senin, fericit peste măsură că a putut da într'o oarecare măsură talentului său viguros, o realizare temeinică.

În vara anului 1774 sosită la Fran-

fort încă doi asemenea vizitatori, teologul mistic Lavater și pedagogul Basewidow. Două temperamente cu totul o-puse. Primul slab și meditativ, era o figură de adevărat profet, remarcându-se prin studii de analiză psihologică amănunțită; cel de-al doilea bine făcut, sec și morocănos. Deși existau mari diferențe între ei, Goethe se hotărî să-i însoțească în voiajul lor. Zile întregi petrecu în preajma lor ore de îndoială și edificare. Totuși marea experiență morală, pe care o așteaptă din această în-tovărășire, nu venia deloc. Deziluzionat, se despărți de ei și se decise la 20 Iulie să facă o vizită filosofului Frederic Jacobi, în amabila sa vilă din Pempelfort. Aci, figura de înaltă intelectualitate, revărsată melancolic peste înfățișarea sa castelană, îl vrăji. Comunitatea de sentimente și de aspirații se desăvârși în curând. Uniți prin aceiași copleșeală de nimicnicie în fața infinitului cei doi filosofi se gândiau, frământați de marea operă a dumnezeirii. Prin fața lor defilară rând pe rând, marii gânditori și filosofi, între cari figura plină de mister a lui Baruch Spinoza, domina piscurile cele mai avântate ale credinții omenesti.

Când părăsi Pempelfort-ul, subtilitatea gândirii lui Spinoza îl atrăsese cu firul său diabolic. Într'o zi ducându-se cu un amic într'o familie la un concert, fu fermecat de o blondină grațioasă, care constituie în același timp pentru el, interesul concertului. Lili Schone-mann, — căci așa se numia — era slobie și veselă ca o rândunică de primă-vară. Când, după puțin timp, ea plecă la Offenbach-sur-le-Mein, pentru a gusta câteva clipe liniștite în acea primăvară scânteietoare, el o întovărăși și acolo, în peregrinări regulate țesu Goethe una din cele mai duioase idile. Se hotărî să se căsătorească. Anturajul Liliiei care era prețuită de toți bărbații, făcea pe Goethe să plesnească de gelozie. Iată din ce cauză se hotărî să primească invitația noului duce de Saxa-Weimar, de a petrece câteva zile la curtea lui, în mijlocul pregătirilor generale pentru nuntă, spre stupefacția celor ce nu-și puteau explica schimbarea bruscă a lui.

LA CURTEA DIN WEIMAR

La 7 Noiembrie 1775, lando-ul ducal îl aduse la Heidelberg, la mica reședință. Atmosfera liniștită de aci începu să-i redea adieri de liniște. Se vedea îmbărbătat mai tare în lupta mare, întreprinsă cu geniul său creator. Curtea, se compunea din ducesa-mamă Amelia de Saxa, care era și sufletul ei, împreună cu damele de onoare: Louise de Goehhausen, care conservă primul manuscript din *Faust*, Emilia de Werthern, care pentru a pleca în Africa cu iubitul ei se făcu moartă, pentruca după îndeplinirea solemnităților mortuare să poată pleca liniștit. — și în sfârșit baroana Charlotte de Stein, inspiratoarea de mai târziu a lui Goethe. Tot aci se găsea și poetul Weyland care nu putea suferi pe Goethe, mai ales dela venirea acestuia aci. Întâlnirea dintre ei fu însă revelatoare. Weyland când văzu pe Goethe, rămâne înmărmurit de bunătatea și sinceritatea lui astfel încât se atașă numai decât de el. Mai târziu el scrie lui Frederic Jacobi, între altele: „Sufletul meu este plin de Goethe, întocmai cum o picătură de rouă este plină de soare”. Cum se aranjă aci, lucrurile se schimbă. Aranjă serbări, baluri, plimbări, vânătoare, de așa bun gust și delicată ma-

nieră, încât atrase simpatia tuturor în special a ducelui. Imediat ce se înfruntau în grațiile ducelui, își dădu seama că mare misiune îi incumbă. Numi intervenția sa, împotriva intrigantilor, pe Herder ca predicator la curtea El. Insuși fu numit, după câteva zile, consilier particular de legatie, când cele îi ceru să se stabilească de la-acolo. Viața aceasta însă, plină de satisfacțiuni imediate, îl plictisi dela vreme.

Atunci îi răsări ca din pământ, blândă a baroanei de Stein, cu care întră numaidecât în relație. Era o femeie de treizeci și unu de ani, măritată cu un curtezan care petrecea tot timpul la curte, și rar, vara își aducea minte de casă și venea, (cum se exprima însuși, adeseaori): „pentru a căuta ritele”. Oricât grația distinsă a baroanei ar fi zăpăcit pe Goethe, rezerva îi impuse dela început o atitudine marcată. De multe ori îl ruga să o lăsească până acasă și în acele zile terminabile și reconfortante, cei doi dragostii discuta febril chestiuni de înaltă cultură. Printre lecțiunile pe care le făcură împreună, se citează: *Discursiunile* lui Jean Jacques Rousseau, *morile* lui Voltaire și *Etica* lui Spinoza. Din aceste convorbiri elocvente și ale cauzate de voiciumea spiritului caracterului care făcea din baroana o creatură ideală, avu Goethe viziunea cea tragică și reală a *Ifigeniei*. Odată îl reținea la dejun. Seara îi făcuse tot împreună, îmbălsamându-i în curul ei răcoros. Un moment pierdută reveria ușoară a serii, baroana de Stein se ridica hotărâtă și anunța despărțirea. La rugămintea lui scăpărata și înflăcărați, ea opunea eternul reținer „Nu, nici un minut în plus”.

În cele din urmă, pentru ca să se uite nostalgia din ultimul timp, Goethe plecă într'un voiaj interesant în oraș de duce. Oprindu-se puțin în orașul natal, voi să facă o surpriză tatălui său unde se duse direct, neanunțat. Trebuia în cordială. Bătrânul consilier, pipa în mână, nu mai putea de bucurie acestei revederi. Insuși ducele onorific prezența sa casa părintească, unde de câteva zile se strânseseră fetele amice. Goethe, în urma răspândirii acestuia de către Merck, un bun prieten al

După aceea, își continuă călătoria mai departe. Această călătorie dădu-tului o bucurie profundă și mai o mai puternică credință în destinul său. Ce îmbelșugată o să fie viața în Weimar după această cură de energie. Trebuie, înainte de toate, curaj și mai neclintită credință în aureola genului, pentruca chiar dacă împrejurări neferice ascund sau o împiedică câteva zile, aceasta nu ajută decât ca ea să fie mai strălucitoare și mai pură după aceea!

Goethe, câștigase la această recreație călătorie, un imens dor de a lucra

(Sfârșitul în n-rul următor)

Joi 27 Iunie a. c. a apărut editura ziarului „Universul”

ILUSTRAȚIUNEA ROMANULUI

Mare revistă ilustrată săptămânală, care va apare regulat fiecare Joi, cu cele mai interesante și mai bogate reportaje folclorice fice din țară și străinătate.